

mini EdukAI 2020

6. edukativna konferencija HUAB-a
i 3. regionalna konferencija PSŽ o
Alzheimerovoj demenciji
ONLINE 18.12.2020.

6

ZBORNIK SAŽETAKA

Godina VI., 2020.

Zahvala

Zahvaljujemo svima – autorima radova, sudionicima, pokroviteljima i sponzorima na pomoći u ostvarenju konferencije mini EdukAl 2020.

Osobito zahvaljujemo

Suorganizatoru

Gradu Zagrebu

Pokroviteljima

Svjetskoj federaciji za Alzheimerovu bolest (*ADI*)

Na potpori

Europskoj federaciji za Alzheimerovu bolest (*Alzheimer Europe*)

Na pomoći u organizaciji i izvedbi

turističkoj agenciji

SPEKTAR
PUTOVANJA

ZBORNİK SAŽETAKA

Šeste edukativne konferencije o Alzheimerovoj bolesti i
Treće konferencije o Alzheimerovoj demenciji Požeško-slavonske
županije održane online
18. prosinca 2020.

EdukAI 2020

ZBORNİK SAŽETAKA

Šeste edukativne konferencije o
Alzheimerovoj bolesti i
Treće konferencije o Alzheimerovoj demenciji
Požeško-slavonske županije održane online
18. prosinca 2020.

Godina 6., 2020.

Prosinac 2020.

Zbornik sažetaka

Šeste edukativne konferencije o Alzheimerovoj bolesti Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest i Treće regionalne konferencije o Alzheimerovoj demenciji Požeško-slavonske županije

Godina 6., 2020.

Nakladnik

Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest, Vlaška 24/1, 10000 Zagreb

Za nakladnika

Mira Dajčić
predsjednica Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest

Uredio i oblikovao

Tomislav Huić
izvršni dopredsjednik Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest

Lektorica

Ksenija Trajbar

Mišljenja, nalazi, zaključci i preporuke u ovom zborniku nisu nužno stajališta organizatora konferencije EdukAl 2020. i odgovornost za njih snose autori.

Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest © 2020.

SMANJIMO STIGMU DEMENCIJE

- Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest

Organizacijski i programski odbor

Šeste edukativne konferencije o Alzheimerovoj bolesti
Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest i
Treće regionalne konferencije o Alzheimerovoj demenciji
Požeško-slavonske županije

Tomislav Huić

Mira Dajčić

Ljerka Pavković

Nataša Klepac

Ninoslav Mimica

Vjekoslav Jeleč

Ivana Portolan Pajić

Tajana Dajčić

Morana Ivičić

Marija Lacko

Suzana Matković

Dubravka Vizek

IZRAZI PODRŠKE

Video poruka izvršne direktorice ADI-a Paole Barbarino

London, 18. prosinca 2020.

Velika mi je čast što mogu barem virtualno biti dio vašega iznimnog događaja – konferencije EdukaI koja se redovito održava već šest godina.

Ova godina bila je vrlo neobična. COVID-19 dominirao je našim životima. Posebno su bili poremećeni životi osoba s demencijom i njihovih obitelji. Često su bili zanemareni tijekom trijaže, a njihove obitelji izloženije naglim pogoršanjima i promjenama psihičkih i ponašajnih poremećaja. Gotovo svugdje izostala im je i odgovarajuća javnozdravstvena i društvena potpora. Bili smo stiješnjeni s mnogo strana.

Istodobno su ADI i naše članice bile zauzete više nego ikad i u stalnom kontaktu s nositeljima javnozdravstvenih politika jer je postalo jasno da će od bolesti COVID-19 disproporcionalno oboljeti osobe s demencijom. Primjerice, u vašem susjedstvu, u Italiji, ustanovljeno je da je više od 20 posto umrlih bilo dementno. U Ujedinjenom Kraljevstvu to je iznosilo 26 posto. U Kanadi je 65 posto umrlih od koronavirusa živjelo u domovima za starije u kojima njih 66 posto pati od demencije.

Dakle, ovo je zaista bila neuobičajena godina.

Ali istodobno svjedočimo i mnogobrojnim prilagodbama naših članica. Snažnije su se uzajamno povezale i, pozitivno prihvaćajući nove tehnologije, brzo su iskoristile njihove mogućnosti. Povećala se i uporaba telemedicine, posebice u područjima kojima je dostupnost specijalista postala otežana. Znatno šire i brže usvojile su i tehnologije koje nam omogućuju kontakt na daljinu između osoba s demencijom i njihovih obitelji.

Bilježimo i kako su se, bez obzira na svoje bogatstvo, nacionalne udruge za borbu protiv Alzheimerove bolesti umrežile da bi razmjenjivale iskustva, učile jedna od druge i pomagale si uzajamno. Primjerice, Francuska i Tajvan morali su se zauzeti kod svojih vlada da bi se riješio problem osoba s demencijom koje su zbog nerazumijevanja lutale njihovim gradovima bez maski. Brazil je smislio prozirnu zavjesu „s rukavima“ u domovima za starije koji omogućuju posjetiteljima da zagrlje svoje voljene. Sve te male, ali iznimno važne promjene, itekako su utjecale na poboljšanje kakvoće života osoba s demencijom u ovom teškom razdoblju.

Voljela bih da sam u ovom trenutku s vama u Hrvatskoj i sigurna sam da ćete imati vrlo uspješnu konferenciju te razmotriti što sve možemo učiniti tijekom pandemije koronavirusa za osobe s demencijom i njihove negovatelje. Kakogod, ako postoji bilo koji način da se u Hrvatskoj prikupe podatci o osobama koje žive s demencijom i kako je na njih utjecala bolest COVID-19, to će nas učiniti vrlo sretnima. Jer iduće godine ćemo se u WHO-u i u skupini G 20 ponajprije usmjeriti na bolest COVID-19 i demenciju.

Na kraju vam još jedanput želim uspješan rad te u ovo doba godine zaista sretan Božić i mnogo, mnogo bolju 2021. godinu.

Ladies and gentlemen,

Dear colleagues, but above all, dear friends from Alzheimer Croatia,

It gives me great pleasure to send these few words as greetings to this year's EdukAL conference, which, like so many other conferences and meetings in these unprecedented times, will take place virtually.

COVID-19 has undoubtedly created new challenges for people living with Alzheimer's disease and other types of dementia, for their families and carers, for health care professionals and researchers, but also for the national Alzheimer's associations which were created to provide information, support, counselling and other vital services.

As the Executive Director of Alzheimer Europe, the umbrella organisation of 39 national Alzheimer's associations from 35 countries of which Alzheimer Croatia is a very active member, I have truly been in awe at how national organisations have risen to the challenge and adapted their services to the new situation. They have provided counselling and support via teleconferences, used new technologies to connect people with dementia with each other and with their families, provided information on the pandemic in easy to understand language specifically targeted at people with dementia, adapted routines in day care and nursing homes to protect residents and clients and continued their lobbying towards national governments to ensure that dementia remains a priority despite the ongoing pandemic.

I therefore wanted to take this opportunity to congratulate Alzheimer Croatia on its response and how it has risen to the occasion. There are undoubtedly learnings from this pandemic which we can build on once the situation returns to normal. But, we will also need to renew our efforts to ensure that the needs of people with dementia and their families continue to be prioritised.

To all the attendees and delegates at this virtual conference, I wish you a very informative conference with lots of interesting exchanges and hope to join you at one of your future conferences.

Jean Georges

Executive Director Alzheimer Europe

Dame i gospodo, dragi kolege, ali prije svega, dragi prijatelji iz Alzheimer Hrvatska!

Veliko mi je zadovoljstvo poslati ovih nekoliko pozdravnih riječi sudionicima ovogodišnje konferencije EdukAL koja će se održati virtualno kao i mnogi drugi skupovi i sastanci u ovom turbulentnom razdoblju.

COVID-19 nedvojbeno je stvorio nove izazove osobama koji žive s Alzheimerovom bolešću i drugim vrstama demencije, njihovim obiteljima i njegovateljima, zdravstvenom osoblju i istraživačima, ali i nacionalnim udrugama za Alzheimerovu bolest koje su osnovane kako bi informirale, pomagale, savjetovale i osiguravale ostale vitalne usluge.

Kao izvršni direktor udruge Alzheimer Europa, krovne organizacije 39 nacionalnih udruga Alzheimerove bolesti iz 35 zemalja među kojima je Hrvatska vrlo aktivna članica, doista sam bio začuđen kako su nacionalne organizacije izašle na kraj s izazovom i prilagodile svoje usluge novoj situaciji. Savjetovale su i davale potporu putem telekonferencija, koristile su se novim tehnologijama za međusobno povezivanje osoba s demencijom i njihovih obitelji, pružale su informacije o pandemiji na razumljiv način posebno prilagođen osobama s demencijom, upućivale su na rutinu u dnevnim boravcima i domovima za starije kako bi zaštitili njihove korisnike i nastavile lobirati u nacionalnim vladama kako bi osigurale da demencija i dalje bude prioritet unatoč prijetećoj pandemiji.

Zato želim iskoristiti ovu prigodu i čestitati Alzheimeru Hrvatska na učinjenim naporima i njegovu napretku. Postoje nedvojbeno iskustva stečena u ovoj pandemiji koja će nas sve nadograditi nakon što se stanje normalizira. Ali, također ćemo morati nastaviti s dosadašnjim naporima kako bismo osigurali da potrebe osoba s demencijom i njihovih obitelji i dalje budu prioritet.

Svim sudionicima i izaslanicima na ovom virtualnom događaju želim vrlo informativnu konferenciju s mnogo zanimljivih razmjena mišljenja i nadam se da ću vam se pridružiti na nekoj od vaših budućih konferencija.

Jean Georges

Izvršni direktor Alzheimer Europe

PROSLOV

Naši novi izazovi

Naglo stegnuti pandemijom bolesti Covid-19 100.000 osoba s demencijom, 300.000 njihovih neformalnih obiteljskih njegovatelja i mnogobrojni medicinski, socijalni i zdravstveni radnici suočili su se preko noći s do sada neslućenim izazovima. To nam se dogodilo u društvu koje još nije dovoljno shvatilo koliko je demencija važan javnozdravstveni problem i koje radi toga nema razvijenu sustavnu brigu o osobama s demencijom i njihovim obiteljima.

A osobe s demencijom radi svojih narušenih spoznajnih sposobnosti ne mogu shvatiti zašto su odjednom zaključane, zašto trebaju nositi maske, češće prati ruke i naprosto zašto su odjednom okruženi *čudnim i nepoznatim* ljudima. To je pojačalo sve njihove simptome demencije, od osjećaja nelagode preko dezorijentacije i zbunjenosti do agitacije, pa i trenutaka delirija. Najčešća rješenja toga tražena su u sedaciji. A to je dodatno umanjilo njihove preostale kognitivne sposobnosti.

Uz svu zahvalu medicinskim, zdravstvenim i socijalnim radnicima, terapeutima, njegovateljima, geronto domaćicama, volonterima Hrvatskog crvenog križa i ostalima na naporima da o ovoj situaciji osobama s demencijom pomognu što je više moguće, oni su to mogli činiti samo onoliko koliko im to sustav dozvoljava. Jer, nedostaju nam općeprihvaćeni protokoli dijagnostike demencije, većina domova za starije osobe nije prikladna osobama s demencijom, a isto je i sa uslugama koje se starijima pružaju u njihovim kućama.

Stoga smo EdukaI 2020 usmjerili upravo prema navedenim temama kako bismo pokušali naći što bolja praktična rješenja njege, brige i skrbi o osobama s demencijom u ovim teškim i neizvjesnim vremenima.

predsjednica Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest i
voditeljica Savjetovaništa za članove obitelji

Poštovani sudionici mini EdukAla 2020, dragi Prijatelji demencije

Ovogodišnji EdukAl, koji se u ovom okolnostima pandemije bolesti COVID-19 spojio s Regionalnom konferencijom o Alzheimerovoj demenciji Požeško-slavonske županije, u cijelosti je posvećen problemima s kojima su se susrele mnogobrojne osobe s demencijom i njihovi formalni i neformalni njegovatelji. Nazvali smo ga mini EdukAl jer će trajati samo jedan dan i to virtualno, međutim prema broju prijavljenih sudionika naša ovogodišnja konferencija premašila je sva naša očekivanja. Na Konferenciju se prijavilo čak 340 sudionika, pa je po tome ovogodišnji EdukAl za 50 posto veći od svih dosadašnjih.

Među temama ovogodišnjeg EdukAla želimo istaknuti one koje obuhvaćaju utjecaj epidemioloških mjera i same bolesti Covid-19 na osobe s demencijom, brigu o mentalnom zdravlju i o osobama s demencijom te dobiti koje su tijekom ove pandemije pružile naše Demenciji prijateljske zajednice i organizacije.

Na kraju, dozvolite mi da se u ime organizatora i programskog odbora ovogodišnjeg EdukAla zahvalim svim medicinskim, zdravstvenim i socijalnim radnicima, psiholozima, terapeutima, njegovateljima, geronto-domaćicama, volonterima Hrvatskog crvenog križa i ostalima na nesebičnom zalaganju i pomoći bez koje mnogobrojne osobe s demencijom i njihove obitelji koje brinu o njima gotovo da ne bi mogle same opstati posebice u naletu prvog vala pandemije bolesti COVID-19.

Zahvalu na podršci ovoj konferenciji upućujemo i našim krovnim udrugama Alzheimer Europe i Alzheimer's Disease International kao i suorganizatoru EdukAl-a 2020 - Gradu Zagrebu.

predsjednik Programsko-organizacijskog odbora EdukAl-a,
izvršni dopredsjednik Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest i
voditelj inicijative Prijatelji demencije – Hrvatska

PROGRAM
MINI EDUKALA 2020

PROGRAM KONFERENCIJE MINI EDUKAL 2020 PETAK, 18.12.2020.

9:30	Otvorenje online konferencije mini EdukaI 2020 Pozdravni govor domaćina konferencije Pozdravni govori pokrovitelja i suorganizatora konferencije EdukaI 2020 Paole Brabarino , izvršne direktorice Alzheimer's Disease International dr. sc. Vjekoslava Jeleča , pročelnika Gradskog ureda za zdravstvo Grada Zagreba
10:15	1. tematska cjelina Utjecaj epidemioloških mjera na život s demencijom Tomislav Huić , mag. art., izvršni dopredsjednik Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest <i>Kako međunarodna zajednica sagledava probleme života osoba s demencijom i njihovih obiteljskih negovatelja u vrijeme COVID-19</i> dr. sc. Veljko Mijić , obiteljski negovatelj <i>Iskustva obiteljskog negovatelja osobe s demencijom tijekom "lockdowna" - pandemije COVID-19</i> Ivana Portlan Pajić , dr. med. zamjenica pročelnika Gradskog ureda za zdravstvo Grada Zagreba i voditeljica Radne skupine za razvoj Grada Zagreba u Demenciji prijateljsku zajednicu COVID-19 kao javnozdravstveni izazov Romana Galić , univ. spec. act. soc., pročelnica Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba, Andreja Ninić , dipl. soc. rad., voditeljica Odjela za ustanove socijalne skrbi i unapređenje kvalitete života starijih osoba i Kristina Mitrović , dipl. soc. rad., Dom za starije osobe Medveščak COVID-19 nema Alzheimer <i>Pitanja i odgovori</i> Stanka
12:00	2. tematska cjelina Kako COVID-19 utječe na osobe s demencijom Mira Dajčić , bacc. physioth., predsjednica Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest <i>Uloga Savjetovališta HUAB-a u obitelji osobe s demencijom za vrijeme pandemije COVID-19</i> Štefanija Zlobec , predsjednica slovenske nacionalne udruge za Alzheimerovu bolest "Spominčica" Demencija, COVID i Demenciji prijateljske točke

prof. prim. dr. sc. **Ninoslav Mimica**, dr. med., IFAPA, predstojnik Klinike za psihijatriju Vrapče Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Voditelj Referentnog centra Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske za Alzheimerovu bolest i psihijatriju starije životne dobi, dopredsjednik HUAB-a.

Uloga referentnog centra za Alzheimerovu bolest tijekom pandemije COVID-19

prof. prim. dr. sc. **Nataša Klepac**, spec. kognitivne neurologije, Klinika za neurologiju KBC Zagreb. Dopredsjednica HUAB-a.

Utjecaj koronavirusa na neurokognitivne sposobnosti

prim. **Irena Gašparić**, dr. med., Opća županijska bolnica Požega

Pojava demencije u mladoj životnoj dobi

Pitanja i odgovori

Otvorenje virtualne galerije postera (www.edukal.alzheimer.hr/edukal-2020/galerija-postera)

Stanka

14:25

3. tematska cjelina

Briga o osobama s demencijom

dr. sc. **Marija Kušan Jukić**, spec. psihijatrije, Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“

Pomažimo učinkovito - brinimo o svom mentalnom zdravlju

dr. sc. **Mirjana Vladetić**, prof. psihologije

Obitelj i demencija: od dijagnoze do skrbi

Kristina Kovar, bacc. physioth. i **Dalibor Viboh**, bacc. therap. occup., Udruga socijalnih usluga “Pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama” Lipik

Tjelesna aktivnost kod starijih osoba s demencijom

Pitanja i odgovori

15:50

4. tematska cjelina

Djelovanje Demenciji prijateljskih zajednica i organizacija

Diana Lekić, mag. oec., ravnateljica Doma za starije Atilio Gamboc u Umagu

Naše iskustvo s pandemijom COVID-19

Ljerkica Pavković, dipl. med. techn. i **Vesna Božić** dipl. med. techn., Palijativni tim LiPa

Grad Lipik Demenciji prijateljska zajednica

Mirjana Kozina, mag. med. techn., savjetnik, Škola za medicinske sestre Vrapče

Demenciji prijateljska Škola za medicinske sestre Vrapče

Pitanja i odgovori

Zaključci konferencije

SADRŽAJ ZBORNICA

Kazalo

Utjecaj epidemioloških mjera na život s demencijom	5
Tomislav Huić <i>Kako međunarodna zajednica sagledava probleme života osoba s demencijom i njihovih obiteljskih njegovatelja u vrijeme COVID-19</i>	7
Veljko Mijić <i>Iskustva obiteljskog njegovatelja osobe s demencijom tijekom zatvaranja (lockdowna) zbog koronavirusa</i>	8
Ivana Portolan Pajić <i>COVID-19 - javnozdravstveni izazov za lokalnu samoupravu</i>	9
Romana Galić ¹ , Andreja Ninić ¹ , Kristina Mitrović ² <i>COVID-19 nema Alzheimer</i>	10
Kako COVID-19 utječe na osobe s demencijom	11
Mira Dajčić, Tajana Dajčić <i>Uloga Savjetovišta HUAB-a u obitelji osobe s demencijom u doba pandemije</i>	13
Štefanija Zlobec <i>Demencija, COVID i Demenciji prijateljske točke</i>	14
Ninoslav Mimica <i>Uloga referentnog centra za Alzheimerovu bolest tijekom pandemije bolesti COVID-19</i>	15
Nataša Klepac <i>Utjecaj koronavirusa na neurokognitivne sposobnosti</i>	16
Irena Gašparić <i>Pojava demencije u mlađoj dobi</i>	17
Marija Kušan Jukić i Andreja Nočajević <i>Pomažimo učinkovito - brinimo se o svojem mentalnom zdravlju</i>	18
Briga o osobama s demencijom	19
Mirjana Vladetić <i>Obitelj i demencija: od dijagnoze do skrbi</i>	21
Kristina Kovar i Dalibor Viboh <i>Tjelesna aktivnost starijih osoba s demencijom</i>	22
Djelovanje Demenciji prijateljskih zajednica i organizacija	23
Diana Lekić <i>Naše iskustvo s pandemijom bolesti COVID-19</i>	25
Ljerka Pavković i Vesna Božić <i>Grad Lipik Demenciji prijateljska zajednica</i>	26

Mirjana Kozina Demenciji prijateljska Škola za medicinske sestre Vrapče	27
Prezentacije posterima	29
Martina Ahel i Ines Koropatnički Demencija i COVID-19 u udomiteljskim obiteljima i domovima socijalne skrbi na području Grada Slavenskog Broda	31
Jasminka Bektić Hodžić, Senka Repovečki, Suzana Uzun, Oliver Kozumplik i Ninoslav Mimica Pomoć njegovateljima koji skrbe za osobe s demencijom tijekom pandemije SARS-CoV-2 virusa	33
Vesna Božić, Josip Dupor, Jovana Popović, Valentina Ristić, Kristina Zrno Srednja škola Pakrac u službi oboljelih od Alzheimerove bolesti i drugih demencija	35
Lidija Dajak Utjecaj pandemije COVID-19 na osobe s Alzheimerovom demencijom	37
Tomislav Huić 12 rizičnih faktora demencije	39
Oliver Kozumplik, Suzana Uzun, Ninoslav Mimica i Nela Pivac Demencija i agitacija	41
Marijana Lukšić Puljak i Matea Matić Izazovi u radu sa Covid – 19 pozitivnim korisnicima oboljelim od demencije u Domu za starije osobe Sv. Josip Zagreb	43
Ivana Pavičić i Klara Gauta Uloga radnog terapeuta kod osoba oboljelih od demencije tijekom pandemije COVID-19	45
Daša Poredoš Lavor i Kristina Turudić Leko Zaključani – otključanih misli	47
Boris Reljanović, Sanja Hajduk Račman, Željka Ašadanin i Slobodanka Sakić Utjecaj pandemije COVID-19 na bolesnicu oboljelu od Alzheimerove bolesti (prikaz slučaja)	49
Suzana Ribarić Što učenici i učenice znaju o prevenciji demencija?	51
Suzana Uzun, Sandra Uzun, Oliver Kozumplik, Nela Pivac i Ninoslav Mimica Nove tehnologije i osobe s neurokognitivnim poremećajima	53
Sandra Uzun Delirij u jedinici intenzivnog liječenja vezan uz zbrinjavanje bolesnika s teškom kliničkom slikom COVID-19	55
Andrea Vranić, Marina Martinčević i Ninoslav Mimica A-BOX: Mala kutija za velike ideje	57
Indeks autora	59

SAŽETCI PREDAVANJA

Utjecaj epidemioloških mjera na život s demencijom

Tomislav Huić

Izvršni dopredsjednik Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest

Kako međunarodna zajednica sagledava probleme života osoba s demencijom i njihovih obiteljskih negovatelja u vrijeme COVID-19

U godini koju je nenadano obilježila pandemija bolesti COVID-19 zajedno s našom svjetskom i europskom zajednicom za borbu protiv demencije (Alzheimer's Disease International i Alzheimer Europe), te Svjetskom zdravstvenom organizacijom, usmjerili smo sve napore da osobama s demencijom i njihovim obiteljskim negovateljima učinimo život sigurnijim i lakšim. U zemljama poput naše, čije nacionalne organizacije za Alzheimerovu bolest još uvijek nastoje osvijestiti donositelje javnozdravstvenih politika u neophodnost usvajanja Nacionalnih strategija borbe protiv demencije, u središtu pažnje bili su problemi nedovoljne educiranosti negovatelja i nedostatak odgovarajućih smještajnih kapaciteta i usluga u kući za osobe s demencijom. Za razliku zemalja poput naše, zajednice koje su počele ostvarivati svoje nacionalne strategije borbe protiv demencije i standardizirale njegu i skrb o osobama s demencijom, usredotočile su se na etička pitanja - načela po kojima treba pri trijaži davati prednost osobama s demencijom (spriječiti njihovo zanemarivanje) i pravna pitanja - smijemo li i kada ograničavati slobodu kretanja osobama s demencijom koje nisu svjesne opasnosti koje im prijete u razdobljima pandemije.

Iako su etička pitanja u medicini vrlo jasna, u izvanrednim okolnostima i pri preopterećenosti odluke o tome kome treba dati prednost u pružanju pomoći ovise o brzini prepoznavanja stanja u kojem se pacijent nalazi. Fizičko stanje lako se ocjenjuje, ali mentalno i ono za osobe s demencijom karakteristično, neuro-kognitivno, u trijaži često ostaje neprimijećeno. Posebice kada trijažu rade osobe koje nisu dodatno educirane o prepoznavanju simptoma demencije.

Pitanje prava osoba s demencijom vrlo je kompleksno. U osnovi se svodi na činjenicu da bez njihovog pristanka ne smijemo odlučivati o njihovoj izolaciji, liječenju i skrbi. Naravno, osim u slučajevima kada im je radi njihovog zdravstvenog stanja to pravo oduzeto, odnosno preneseno na njihovog legalnog skrbnika. Ali takvi slučajevi su rijetki. Stoga pred svima nama predstoji uvrštavanje i ovih pitanja i njihovih rješenja u odrednice naših budućih javnozdravstvenih politika o borbi protiv demencije.

Veljko Mijić

neformalni biteljski njegovatelj

1 Iskustva obiteljskog njegovatelja osobe s demencijom tijekom zatvaranja (lockdowna) zbog koronavirusa

Ovdje se “vojnici – kojeg – spašavamo” zove njegovatelj. Priča je nastavak životno stvarne studije o iskustvima koje obiteljski neformalni njegovatelj stječe i kako uči iz njih u bitno pogoršanim uvjetima života kakav je slučaj pandemije bolesti COVID-19 tijekom 2020. godine.

Tijekom istraživačkoga puta, podaci su prikupljeni pretraživanjem sadržaja mnogih izvora, osobnih zapisa i izvješća o radu i ponašanju. To su, na primjer, liječnički protokoli, dnevnici rada formalnih njegovatelja i ostalo što čini dugogodišnju empirijsku masu. Takva konstrukcija promišljanja – koja se obavlja u kvalitativnoj paradigmi – nalaže i hermeneutičko-fenomenološku metodologiju. Prema tehnologiji znanstveno-istraživačkoga rada, izvješća te vrste pišu se u prvom licu jednine. Dakle: ja, njegovatelj! Metodološki, istraživačko pitanje glasi: KAKO se ponaša njegovatelj u odnosu prema drugim sudionicima u procesu? Odnosno, KAKO konvergira njegovo ponašanje s atributima ponašanja proklamiranima iz javne sfere.

Podatci iz obimne empirijske mase upućuju na proces akumuliranja trauma (Kuhn, 1975.). Jedanput na općoj, a drugi put na individualnoj ravnini. Na prvoj se kratko raspravlja o kumulaciji okolišne traume: mikrolokacija je pod prekograničnim onečišćenjima zraka, pod lokalnim havarijama vodo i petrovodova, itd. Isto je zabilježeno na vremenskoj liniji dugoj nekoliko godina. Na to su triangulirani kvantitativni podatci evidentirani u medicinskoj dokumentaciji. Slučaj je iznimno specifičan i individualan tako da ne obećava repetitivnost. No, iz opisa procesa, može se dalje učiti.

Za istraživačko pitanje: KAKO konvergira njegovateljevo ponašanje s atributima ponašanja proklamiranima iz javne sfere tijekom pandemije bolesti COVID-19, a koji su opisivani kao ozbiljno – ostanimo odgovorni – tjelesna distancija?

Njegovateljevo ponašanje opisano je kao ozbiljno i odgovorno tijekom trajanja takve jedne „karijere“. Uz to, u ovom slučaju socijalna i tjelesna izolacija postoji još od ranije. Time je stvorena velika mogućnost za potpunu konvergenciju takva stanja stvari s mjerama koje se nalažu u borbi protiv epidemije bolesti COVID-19; njegovatelj doživljava pandemijski pritisak samo kao jedan novi životni teret, pa je „elastičan“ na te silne ugroze pandemije koronavirusa.

Ivana Portolan Pajić

Grad Zagreb – Gradski ured za zdravstvo

1 COVID-19 - javnozdravstveni izazov za lokalnu samoupravu

Slijedom odluke ministra zdravstva Republike Hrvatske o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 ustoličen je Stožer Grada Zagreba za pripremu i usmjeravanje aktivnosti za suzbijanje širenja bolesti uzrokovane koronavirusom koji odnosi odluke o uspostavi karantene u hotelu Tomislavov dom, o potrebi ograničenja rada i mjerama ponašanja, uspostavi izdvojenih 24 satnih ordinacija i potrebi za uspostavom jedinstvenog telefonskog broja 0800 9999.

U Gradskom uredu za zdravstvo određen je tim koji sustavno prati sve informacije vezane za virus COVID-19, a sve zdravstvene ustanove u vlasništvu Grada Zagreba imenovale su radne skupine ili povjerenstva za obranu od zaraze korona virusom. Ujedno su svim zdravstvenim ustanovama kojih je osnivač Grad Zagreb dostavljene upute HZJZ i Kriznog stožera Ministarstva zdravstva o postupanju u slučaju sumnje na korona virus. U svezi toga Gradski ured za zdravstvo pokreće nabavu zaštitne opreme i sredstava kao i brzih antigenskih testova, uspostavlja 24-satni rad izdvojenih ordinacija u domovima zdravlja za preglede osoba kod kojih se sumnja na zaraženost koronavirusom, a objedinjuje i centre za psihološku pomoć u Gradu Zagrebu.

Osobe s demencijom među najugroženijima su od bolesti COVID-19. Često oboljevaju od teških oblika infekcije, a nažalost, svaka treća osoba umre. Kod osoba s demencijom koje boluju od bolesti COVID-19 mogu se javiti neuobičajeni znakovi bolesti. Primjerice, pogoršavaju se simptomi demencije, javlja se pretjerani nemir, osobito noću, halucinacije, agresivnost ili pretjerana pospanost. Stoga u skladu sa smjernicama Alzheimer Europe Gradski ured za zdravstvo osigurava da se svi propisi o njezi i liječenju temelje na dobrim etičkim načelima koja ne diskriminiraju osobe s demencijom i tijekom pandemije COVID-19.

U cilju očuvanja zdravlja osoba s demencijom tijekom pandemije COVID-19 Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest, Klinika za psihijatriju Vrapče i NZJZ Andrija Štampar objavljuju i niz vrijednih preporuka o životu s demencijom kako bi se pomoglo osobama s demencijom i njihovim njegovateljima, stručnjacima koji pružaju usluge skrbi iz područja mentalnog zdravlja i općenito osobama starije životne dobi.

Romana Galić¹, Andreja Ninić¹, Kristina Mitrović²

¹ Grad Zagreb - Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom

² Dom za starije osobe Medveščak

COVID-19 nema Alzheimer

U 2020. godini suočili smo se s velikim osobnim i profesionalnim izazovima, osobito u skrbi za starije osobe, a to je jedna od najosjetljivijih skupina društva pogođena epidemijom bolesti COVID-19. Istodobno je Zagreb pogodio snažan potres koji je unio dodatnu nesigurnost, strah i neizvjesnost. Fokusirajući se na osiguravanje redovitog pružanja socijalnih usluga, Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba prilagodio se novonastalim okolnostima. Stoga smo kontinuirano pružali praktičnu, materijalnu, organizacijsku i stručnu pomoć domovima za starije, uz koordinaciju s mjerodavnim tijelima sa svrhom sprječavanja epidemije.

Unatoč izvanrednim okolnostima prihvatili smo Zagrebačku strategiju za unaprjeđenje kvalitete života osoba starije dobi za razdoblje od 2020. do 2024., prvi sveobuhvatni strateški dokument koji uzima u obzir sve segmente života i potrebe starijih osoba. Počeli smo i s izgradnjom doma za starije osobe u Markuševcu gdje ćemo osigurati novih 12 mjesta za osobe oboljele od demencije. Visoka razina primjene protuepidemijskih mjera značila je 220 dana bez pojave koronavirusa u gradskim domovima za starije, uz golem trud i rad svih zaposlenika za što su domovi nagrađeni Medaljom Grada Zagreba. Zbog preopterećenosti zdravstvenog sustava domovi za starije organizirali su skrb za svoje korisnike oboljele od bolesti COVID-19.

Jedan od njih jest i Dom za starije osobe Medveščak u Zagrebu u sklopu kojega se osoblje na Odjelu za osobe oboljele od Alzheimerove demencije i drugih demencija skrbi o 12 korisnika koji nisu u mogućnosti razumjeti nedaće koje su se pojavile u 2020. godini, no one su ipak utjecale na njihove živote. Novonastale okolnosti zahtijevale su prilagodbu doma i niz kompetencija poput specifičnih znanja za rad s osobama oboljelima od demencije, svladavanje kriznih situacija (potres i epidemija), praćenje svih tehnoloških mogućnosti komuniciranja i preuzimanje novih zadaća, a ne smijemo zanemariti ni borbu s vlastitim strahom zbog situacije koja prijete svakomu od nas u svim područjima života.

2. TEMATSKA CJELINA

Kako COVID-19 utječe na osobe s demencijom

Mira Dajčić, Tajana Dajčić

Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest

Uloga Savjetovališta HUAB-a u obitelji osobe s demencijom u doba pandemije

2

Nadjačao nas je jedan mali, nevidljivi, ali razorni tek novootkriveni koronavirus. To je demenciju, kao svjetski javnozdravstveni prioritet, gurnulo u drugi plan. Uz to, u Zagrebu se dogodio potres 22. ožujka 2020., no naša udruga, unatoč uništenom uredu, nastavlja djelovati iz stanova svojih aktivista telefonskim savjetovanjima koja su nas suočila s novim izazovima. Jer osobe s demencijom (OsD) ne razumiju da moraju biti izolirane u svojem domu, da stalno moraju prati ruke i da trebaju nositi maske. Ne razumiju ni zašto su okruženi maskiranim ljudima koje ne prepoznaju i to ih zbunjuje, plaši i pogoršava njihovo stanje.

Korona i potres izazvali su i minimigracije – djeca su povukla svoje roditelje k sebi ili su se privremeno vratila roditeljima. OsD-i su se tako našli u nepoznatom prostoru, s nepoznatim ljudima, u većoj buci i novim pravilima za njihovu dnevnu rutinu. Na rubu snage našli su se i obiteljski i profesionalni njegovatelji. Domovi za starije zatvorili su se ili reducirali posjete na minimum, a unutar doma ograničili su kretanje i društvene aktivnosti. Tu izoliranost OsD-i nisu mogli razumjeti, pa su postali zbunjeni, izgubljeni, uplašeni, a često i agresivni.

SOS telefoni naše udruge počeli su zvoniti neprestano, pa smo utrostručili broj SOS linija. Trajanje savjetodavnih razgovora povećalo se s prosječnih 35 minuta na 60 i više. Ključne teme sada su postale nagle promjene ponašanja kod osoba koje nemaju dijagnozu, simptomi demencije koji se prije nisu zamjećivali sada su postali izraziti, nedostupnost obiteljskih liječnika zbog njihove preopterećenosti, odgoda neuroloških i psihijatrijskih kontrolnih pregleda, strah njegovatelja od izlaska iz kuće i sve češća pojava njegovateljskog stresa. S Hrvatskim Crvenim križem dogovorili smo već početkom pandemije suradnju – dostavu najnužnijega (hrane i lijekova) obiteljima s OsD-ima na području cijele RH.

Obiteljskim njegovateljima OsD-a više smo nego ikada pomagali u povezivanju s neurolozima, psihijatrima i socijalnim radnicima, a uz savjetovanje o prevladavanju svakodnevnih problema važno je bilo i pružanje podrške kako bi osjetili da nisu sami.

Koliko smo time OsD-ima i njihovim njegovateljima pomogli, još ne znamo. Znamo samo da nas u ovom trenutku OsD-i i njihove obitelji trebaju više nego ikada i da je uloga Savjetovališta u godini i situaciji koju nam je nametnuo COVID-19 vrijedna i značajna kako bismo njegovateljima pomogli ne samo da se stručnije i kvalitetnije odnose prema OsD-ima nego i da prebrode vlastite poteškoće, da osjete da nisu ostavljeni i izolirani, nego da postoji netko tko će im pomoći savjetom, uputom, utjehom, netko tko će saslušati njihove vlastite probleme, dileme i strahove, obrisati njihove suze.

Štefanija Zlobec

Slovenska nacionalna udruga za Alzheimerovu bolest "Spominčica"

Demencija, COVID i Demenciji prijateljske točke

Početak ožujka 2020. sve nas je iznenadila pandemija. Telefoni Spominčice nisu prestajali zvoniti. Obiteljski njegovateli našli su se u nezavidnoj situaciji jer nisu znali kako osobama s demencijom pomoći da se prilagode i shvate zabranu izlaska i potrebu za većom higijenom itd., ili zašto više ne mogu posjećivati svoje voljene u domovima za starije. To nas je navelo da pripremimo niz postera. Na prvom je za članove obitelji tiskano 10 savjeta za lakše razumijevanje novonastale situacije. Drugi poster bio je namijenjen obiteljima koje se skrbeo osobama s demencijom u svojim domovima, treći je savjetovao kako ispuniti dan oboljelima od demencije koje su zaključane u vlastitu domu, četvrti je upozorio javnost kako pristupiti osobi s demencijom koja ne razumije kako se sada treba ponašati i štititi itd. Ukupno samo tiskali 12 postera koji su zahvaljujući medijima, domovima za starije, Crvenome križu i Caritasu te ministarstvima bili široko distribuirani i tako pridonijeli da lakše pomognemo osobama s demencijom i njihovim njegovateljima u novonastaloj situaciji.

Nakon ljeta stanje se pogoršalo, pa smo odustali od naših javnih aktivnosti tijekom Svjetskog mjeseca borbe protiv Alzheimerove bolesti, ali smo zato pojačali broj online radionica i konferencija koje je pratilo oko 4000 ljudi. U vrijeme bolesti COVID-19 posebnu ulogu odigrale su naše (informativne) Demenciji prijateljske točke – u Sloveniji smo ih otvorili više od 220 u domovima za starije, knjižarama, ljekarnama, policiji, centrima za socijalnu skrb, Ministarstvu za socijalni rad i Nacionalnom institutu za javno zdravstvo. Otvorenju svake nove prijateljske točke, što sada radimo telekonferencijski, prethodi edukacija o demenciji kako bi zaposlenici ustanove u kojoj je ona uspostavljena mogli davati relevantne informacije i savjete. To je umnogome olakšalo i proširilo naš rad.

Prva faza provedbe Slovenske strategije u borbi protiv demencije je završena (2016. – 2021.). Sada radimo na drugoj fazi (2021. – 2030., u kojoj je zadaća Spominčice učiniti demenciju još prepoznatljivijom, podržati pravodobnu dijagnozu demencije i poslijedijagnostičku potporu). U strategiju nastojimo uvrstiti i priznavanje invalidnosti osobama s demencijom i bolje mehanizme njihove socijalne uključenosti.

Ninoslav Mimica

Klinika za psihijatriju Vrapče Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Referentni centar Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske za Alzheimerovu bolest i psihijatriju starije dobi

Uloga referentnog centra za Alzheimerovu bolest tijekom pandemije bolesti COVID-19

Odmah poslije pojave pandemije koronavirusa ovaj referentni centar inicirao je i okupio relevantne stručnjake te objavio u travnju 2020. godine preporuke o očuvanju zdravlja osoba s demencijom na internetskoj stranici Hrvatskoga društva za Alzheimerovu bolest i psihijatriju starije dobi Hrvatskoga liječničkog zbora. Već od početka epidemije razabrali smo da naše pacijente, kao posebno vulnerabilnu populaciju, trebamo što manje izlagati mogućoj zarazi, pa tako i dolascima u bolnicu koje smo sveli na minimum. Velik broj kontrolnih pregleda i savjetovanja obavljamo putem audio i/ili video veze, provodimo dijagnostiku i prilagođene virtualne programe u sklopu dnevne bolnice (putem videokonferencijskih platformi). Na temelju odluke Hrvatskoga zavoda za hitnu medicinu, a na prijedlog Ministarstva zdravstva, Klinika za psihijatriju Vrapče uvrštena je u mrežu telemedicinskih centara kao prvi telepsihijatrijski centar u Republici Hrvatskoj koji je registriran za obavljanje stručne djelatnosti iz područja psihijatrije.

Danas se sve aktivnosti referentnog centra modificiraju na dnevnoj bazi – kada je broj novooboljelih od korone niži, ponovno otvaramo dnevnu bolnicu, dijagnostiku i savjetovanje uživo, uz sve epidemiološke mjere opreza. Promoviramo tjelesnu udaljenost, ali ne i socijalno distanciranje osoba s demencijom. Otkako smo u listopadu 2020., zbog pogoršanja pandemije zabranili posjete hospitaliziranim bolesnicima, sva pogoršanja psihičkoga stanja osoba s demencijom nastojimo riješiti ambulantno. Aktualno hospitaliziramo znatno manje osoba – samo hitne slučajeve, boravci u bolnici su kraći jer smo svjesni da izolacija osoba s demencijom, bez dopuštanja redovitih posjeta njegovatelja, nije povoljna za njihov mentalni status. Kriza s koronavirusom pokazuje nam koliko je važno razvijati multiprofesionalnu pomoć koja se može pružiti osobama s demencijom u njihovoj kući.

Nataša Klepac

Klinika za neurologiju KBC Zagreb

Utjecaj koronavirusa na neurokognitivne sposobnosti

Broj osoba s demencijom rapidno raste, pa se postavlja pitanje kako će na to utjecati pandemija koronavirusa. Prva istraživanja, iako nisu cjelovita, nisu optimistična. Naime, sve je više dokaza da su ljudi s izraženom kliničkom slikom bolesti COVID-19 izloženi moždanom udaru, mikrokrvarenju i upalnim procesima u mozgu. U studijama se izvješćuje i o povišenoj razini protutijela u cerebrospinalnoj tekućini, o promjenama u bijeloj moždanoj tvari i psihološkim posljedicama. Praktično to znači umanjene sposobnosti semantičkog rješavanja problema, vizualne selektivne pažnje i radne memorije. Najveći deficiti pojavili su se kod osobe koje su bile na respiratoru. Međutim, u manjoj mjeri je negativni utjecaj koronavirusa na spoznajne funkcije zabilježen i kod neurološki zdravih osoba.

Alzheimerova bolest, najčešća neurodegenerativna bolest, počinje se pojavljivati oko dobi od 40 godina i traje oko 20 godina. Zato je važno pitanje kako će koronavirus utjecati na pretkliničku fazu demencije. Hoće li ona, kako sada pretpostavljamo, trajati kraće (neuropatološke promijene će biti ubrzane)? Ako se to dogodi imat ćemo još izraženiji javnozdravstveni problem kad je riječ o demenciji jer će ona početi zahvaćati sve veći dio radno sposobnih osoba i više će opterećivati njihove obitelji, a pred društvo postavljati sve teže (i skuplje) zadatke.

S druge strane, postoje i optimistične prognoze. Eksperimentalni lijek protiv Alzheimerove bolesti tvrtke Biogen u trećoj je kliničkoj fazi istraživanja, a razvijaju se i sve kvalitetnije metode kognitivnih treninga. Oni se sastoje od specifičnih zadataka koji se ponavljaju kako bi se nadražile živčane stanice i njihove međusobne veze (sinapse). Time se poboljšava sposobnost osoba s blagim kognitivnim umanjima kao što su epizodna memorija, apstraktno mišljenje, mentalna fleksibilnost i radna memorija, a kod oboljelih od Alzheimerove bolesti poboljšava se memorija te izvršne i globalne kognitivne funkcije. Kompjutorizirani programi za kognitivni trening Klinike za neurologiju KBC-a Zagreb omogućuju individualizirani razvoj samo za odabrane kognitivne funkcije ili više njih.

Bolje razumijevanje demencije i bolesti koje je uzrokuju šire mogućnosti liječenja Alzheimerove bolesti, a personalizirani psihosocijalni pristupi i specijalističko savjetovanje osoba s demencijom i njihovih formalnih i neformalnih njegovatelja, u čemu prednjači Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest, sve nam više pomaže da se lakše nosimo s bremenom demencije.

Irena Gašparić

Opća županijska bolnica Požega

Pojava demencije u mlađoj dobi

Alzheimerova demencija (AD) i druge vrste demencija pojavljuju se najčešće u starijoj dobi. One koje nastaju u mlađoj dobi nazivamo presenilnim demencijama. Kod 1 % bolesnika demencija je nasljedna i tu su ključni geni – amiloidni prekursor-ski protein (APP), presenilin 1 (PSEN1) i presenilin 2 (PSEN2).

U svakodnevnom radu sve se češće evidentiraju bolesnici mlađe dobi do 50 godina s različitim kognitivnim deficitima. U to je slučaju potrebna detaljna neurološka i neuropsihologijska obrada kako bismo isključili neurodegenerativne, cerebrovaskularne, demijelinizacijske i infektivne bolesti ili ekspanzivne procese.

U slučaju dokazane demencije za mlađe je osobe potrebna i genetička analiza te obrada likvora.

U okolnostima pandemije (SARS COV2) nastojimo bolesnicima pružiti pravodobnu i odgovarajuću skrb te stalno apeliramo da se na vrijeme jave na obradu i liječenje.

Pacijenti se obrađuju hospitalno ili u dnevnim bolnicama. Obavlja se kompletna laboratorijska i neuroradiološka obrada (CT ili MR mozga), elektroencefalografija, neuropsihologijska obrada i analiza likvora. Ako su potrebna genetička testiranja ili iznadstandardna obrada (PET i SPECT), te neurokognitivno testiranje, upućuju se u kliničke bolnice.

Svjesni smo da je liječenje AD-a i drugih demencija simptomatsko, ali i u takvim okolnostima činimo sve da bolesnicima i njihovim obiteljima osiguramo odgovarajuću skrb u suradnji s palijativnim timovima na terenu.

Pojava demencije u ranoj dobi velik je zdravstveni, psihosocijalni i ekonomski problem, pa je ključna suradnja svih sudionika u skrbi o tim bolesnicima.

Marija Kušan Jukić i Andreja Nočajević

Centar za zaštitu mentalnog zdravlja osoba starije životne dobi,
Služba za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti, NZJZ-a „Dr. A. Štampar“

Pomažimo učinkovito - brinimo se o svojem mentalnom zdravlju

Epidemija bolesti Covid-19 unijela je mnogobrojne promjene u naše svakodnevne živote, a posebice je otežala dostupnost različitim servisima pomoći i zdravstvenih usluga za osobe oboljele od Alzheimerove bolesti i drugih demencija. S obzirom na visoku razinu stresa koja traje već mjesecima, neformalni, ali i formalni njegovatelji imaju povećane zahtjeve te su aktivno usmjereni na brigu i sigurnost osoba s demencijom, ali i ostalih članova obitelji. Kako bi osigurali odgovarajuću pomoć i zbrinjavanje osoba s demencijom, a sa svrhom očuvanja mentalnoga zdravlja formalnih i neformalnih njegovatelja, sprječavanja izgaranja i posljedica dugotrajnog stresa u okolnostima pandemije – a u Zagrebu i suočavanja s posljedicama od potresa – važno je moći se prilagoditi. U prvom je redu važno prisjetiti da je ovo razdoblje dugotrajno, stresno, zahtjevno, ali prolazno. Usmjeravanjem pozornosti i aktivnosti na brigu o vlastitu mentalnom zdravlju ujedno se skrbimo ne samo o sebi, nego i o svojim najbližima, osobama oboljelima od demencije i drugim članovima obitelji. Brinuti se o svojem mentalnom zdravlju možemo na različite načine, pa evo nekoliko prijedloga:

- 1) osmislite i održavajte rutinu
- 2) ustanovite što vam izaziva stres
- 3) počnite prikupljati ideje o načinima samopomoći
- 4) svaki dan odvojite kratko vrijeme za sebe
- 5) budite tjelesno aktivni
- 6) od drugih tražite pomoć
- 7) naučite češće reći NE (ili DA)
- 8) odvojite vrijeme za sebe zbog „prijelaza“ iz uloge njegovatelja/skrbnika u drugu životnu ulogu
- 9) umirite tijelo vježbama disanja
- 10) stvorite „filtar“ za teške teme i traume
- 11) educirajte se o suosjećanju, empatiji i posrednoj traumi
- 12) pohađajte radionice i educirajte se o Alzheimerovoj bolesti.

3. TEMATSKA CJELINA

Briga o osobama s demencijom

Mirjana Vladetić

Klinika za neurologiju, KBC-a Osijek

Obitelj i demencija: od dijagnoze do skrbi

S obzirom na procjene broja oboljelih u svijetu i očekivanog porasta broja novih slučajeva, demenciju nerijetko nazivaju „epidemijskim fenomenom”. Hrvatska s približno 90 000 oboljelih, te kao jedna od zemalja s najstarijom populacijom, sve se češće suočava s problemima koji tu bolest prate. Skrb za oboljele dodatno opterećuju i popratne bolesti. Kod osoba starijih od 65 godina prosječno se registriraju četiri komorbidna stanja, najčešće hipertenzija, različiti bolni sindromi i depresija. Demencija je sve veći problem na više razina – na razini prevencije, ranog otkrivanja, liječenja, skrbi za oboljele te zaštite kvalitete života oboljelih i njihovih skrbnika.

Svaka kronična bolest, a demencija posebno, mijenja život ne samo oboljele osobe nego njezine cjelokupne okoline. Zadatci skrbi obično padaju na bližnje koji nerijetko nemaju dostatno znanja o bolesti i potrebama oboljeloga. Vrlo brzo postaju izloženi stresorima primarne prirode (zbog aktivnosti u pružanju svakodnevne pomoći) i sekundarne (zbog promjena u životu skrbnika i obitelji u cjelini). Pitanja koja se nameću u radu našeg savjetovališta usporedili smo s onima registriranim u studiji sedam europskih zemalja (Lillo Crespo i sur. 2018.). Kao najvažnija nameću su pitanja o ranoj detekciji simptoma (s potrebom za programima za rad na prevenciji i prepoznavanju bolesti), o organizaciji skrbi (pri čemu je ona u južnim zemljama, tako i našoj u najvećoj mjeri usmjerena na obitelj), zatim o boljoj koordinaciji u radu institucija, sveobuhvatnijoj edukaciji (uz savjetodavni rad sa skrbnicima), planiranju koraka u zbrinjavanju (poštujući održavanje kvalitete života oboljeloga kroz pozitivan utjecaj poznate sredine i očuvanje aktivnosti), te o nedostatnom broju kvalificiranih profesionalaca i strukturiranih programa u sustavu brige za oboljele i skrbnike. Sve navedeno ističe koliko je nužno donošenje jasnih smjernica u sklopu planirane nacionalne strategije za borbu s demencijom.

Kristina Kovar i Dalibor Viboh

Udruga socijalnih usluga „Pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama“, Lipik

Tjelesna aktivnost starijih osoba s demencijom

Mentalno zdravlje definira se kao tjelesno i psihičko blagostanje, odnosno stanje u kojemu se pojedinac može suočiti sa svim stresovima svakodnevnog života. Demencija je postupan gubitak mentalnih sposobnosti. Može se pojaviti u bilo kojoj dobi, no najčešće zahvaća starije. Starenjem stanovništva demencija postaje sve veći globalni zdravstveni problem s posljedicama za bolesnika, ali i za članove njegove obitelji. Dementnim osobama, osim gubitka pamćenja, kognitivnih funkcija te orijentacije u vremenu i prostoru, s napretkom bolesti nastaju i problemi s koordinacijom, ravnotežom, hodom, senzorni deficiti, te poteškoće pri gutanju, a tu su također inkontinencija i pothranjenost koja dovodi do gubitka sposobnosti u obavljanju svakodnevnih aktivnosti.

Tjelesne aktivnosti kao što su hodanje, vožnja sobnog bicikla ili vježbe snage najbolji su oblik rekreacije za oboljele jer oslobađaju endorfin koji može podignuti raspoloženje. Vrlo je važno uzeti u obzir realne kriterije za program vježbanja, ne preteške, kako bi ih pacijent mogao uspješno obavljati. Vježbati se preporučuje u jutarnjim satima jer su tada bolesnici najmanje uznemireni, a njihove mentalne aktivnosti na najvišoj su razini. No oni mogu zaboraviti vježbati ili zaboraviti kako se obavljaju određene vježbe, pa su tu vrlo važni dosljednost i strpljivost. Neka stanja kao što su depresija, emocionalna nestabilnost ili ispadi koji se, nažalost, događaju uz tu bolest, mogu rezultirati povlačenjem bolesnika iz programa tjelesnih aktivnosti. Tjelesna aktivnost također može koristiti u održavanju dobrog ciklusa sna i spavanja tijekom noći. Jedna od zanimljivijih tjelesnih aktivnosti jest ples koji smanjuje rizik od demencije.

U pružanju socijalnih usluga u sklopu naše udruge „Pomoć u kući“ – Lipik, želimo postići što bolju kvalitetu života naših korisnika tako što osiguravamo obavljanje tjelesnih aktivnosti te pružamo usluge adekvatne stupnju njihova zdravstvenog stanja. Također nam je cilj pružiti im osjećaj društvene uključenosti i pripadnosti zajednici, ali i ostaviti im mogućnost izbora i kontrole nad svakodnevicom.

4. TEMATSKA CJELINA

Djelovanje Demenciji prijateljskih zajednica i organizacija

Diana Lekić

Dom za starije Atilio Gamboc u Umagu

Naše iskustvo s pandemijom bolesti COVID-19

Naš dom se dva puta suočio s pandemijom koronavirusa – u srpnju i kolovožu te u prosincu 2020. godine.

Iako smo među prvima u Istri i Hrvatskoj poduzeli preventivne mjere (opće epidemiološke mjere zaštite, zabrane posjeta od 25. veljče) i djelovali na jačanje imunosti korisnika i zaposlenika, nismo bili pošteđeni bolesti COVID-19.

U prvom susretu s koronavirusom (12. 7. – 14. 8.) testirani su svi zaposleni (56) i korisnici (97) odmah nakon obavijesti OB-a Pula da je korisnica koja je došla u tu ustanovu na specijalistički pregled bila pozitivna na testiranju. Rezultati testiranja bili su: pozitivno je 6 korisnika i 6 zaposlenika. Korisnici su hospitalizirani u OB-u Pula, a zaposleni poslani u samoizolaciju. U domu je organizirana „radna izolacija“, što znači da je 12 zaposlenih na Odjelu njege 24 sata boravilo u domu (2 medicinska tehničara rade po 12 sati i 10 njegovateljica u smjenskom radu). Uvedeni su također režimi rada u „zelenim“ i „crvenim“ zonama, rad u zaštitnoj opremi i rad od kuće.

Radi pandemije ukinuti su dnevni boravak, pomoć u kući te priprema i dostava obroka građanima. Broj zaraženih korisnika idućih se dana povećavao tako da je ukupno bilo 15 pozitivnih, svi iznad 85 godina. COVID je bio asimptomatski, nitko nije imao povišenu temperaturu i nitko nije bio na respiratoru. Umrlo je 6 korisnika, ali od svojih komorbiditeta. Divna vijest bila je da su se korisnice u podmakloj dobi – od 100 i 102 godine – vratile u dom!

U prosincu ove godine na antigenskom testiranju je 36 korisnika i 9 zaposlenika bilo pozitivno na koronavirus. Ovaj put nikoga nismo poslali u Pulsku bolnicu, nego smo organizirali odjel za COVID -19 za korisnike stacionarnog dijela, a u stambenom dijelu korisnici su bili u samoizolaciji u jednokrevetnim sobama.

Za trajanja pandemije imali smo kontinuiranu potporu Grada Umaga (našeg osnivača), ZZJŽ-a i svih epidemiologa, Stožera CZ-a Istarske županije, Stožera CZ-a Grada Umaga, OB-a Pula i obitelji korisnika.

Ovo iskustvo s pandemijom bilo je za zaposlene u domu dokaz zajedništva i požrtvornosti i dodatno je ojačalo međusobno povjerenje te se još jedanput potvrdila važnost empatije i ljubavi prema čovjeku.

Ljerka Pavković i Vesna Božić

Palijativni tim LiPa

Grad Lipik Demenciji prijateljska zajednica

Palijativni tim LiPa skrbi se od početka djelovanja za oboljele od Alzheimerove bolesti i drugih demencija. Od 2014. godine prva je podružnica HUAB-a u RH, iste godine održava se i prvi „Alzheimer cafe“ od ukupno njih deset, stručno savjetovanje „Alzheimerova demencija i palijativna skrb“ te počinje kontinuirana provedba projekta s Gradom Lipikom „Mjesec Alzheimer“ i promotivne akcije „Šetnja sjećanja“ te „Jesenja ruža za jesen života“. U Požegi je 2015. suorganizator prve konferencije u RH za socijalne radnike, 2016. postaje dio Hrvatske Alzheimerove alijanse, 2017. suorganizator je 1. Regionalne konferencije o Alzheimerovoj demenciji kada je potpisana prva globalna povelja o demenciji na razini županije, a suradnja s HUAB-om nastavlja se aktivnom sudjelovanjem na konferencijama EdukAL-a i drugim zajedničkim aktivnostima.

U Lipiku je u rujnu 2019. održana 2. Regionalna konferencija o Alzheimerovoj demenciji na kojoj je Grad Lipik potpisao sporazum o Demenciji prijateljskoj zajednici. U PSŽ-u prema procjenama boluje od neke vrste demencije 1600 osoba i njihov će se broj kontinuirano povećavati. Prema podacima obiteljske medicine svaki se liječnik trenutačno skrbi prosječno za četiri bolesnika s Alzheimerovom bolesti, što je otprilike 160 osoba. U OŽB-u Požega i SB-u Lipik prosječno je godišnje 1457 osoba s nekom od dijagnoza F05, F06, F07, F09 i G30 – od toga 1 % oboljelih od Alzheimerove demencije – a prosječno 28 osoba umre od nekog oblika demencije, no samo 4 od Alzheimerove bolesti, što je mnogo manje od procjena.

Krajem 2020 osnovana je radna skupina za upravljanje razvojem „Demenciji prijateljske zajednice“ – Grad Lipik koja je provela MiniCog testiranja sa 111 osoba prosječne dobi 72 g. 26 % imalo je izrazito umanjene kognitivne sposobnosti, 21% blago umanjene i 53% normalne kognitivne sposobnosti. Osnovni cilj radne skupine je analizirati stanje, potrebe i mogućnosti za planiranje i provođenje akcijskih planova sa ciljem unaprjeđenja kvalitete života osoba s demencijom i njihovih njegovatelja.

Mirjana Kozina

Škola za medicinske sestre Vrapče

Demenciji prijateljska Škola za medicinske sestre Vrapče

Škola za medicinske sestre Vrapče od 2012. godine kontinuirano sudjeluje u aktivnostima koje organizira Hrvatska udruga za oboljele od Alzheimerove bolesti sa svrhom senzibilizacije javnosti za probleme oboljelih od demencije i članova njihovih obitelji. Dosadašnje aktivnosti temeljile su se na izvannastavnim i volonterskim aktivnostima. Logičan slijed takve suradnje jest potpisivanje sporazuma između Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest i Škole za medicinske sestre Vrapče 5. prosinca 2019. u Zagrebu, tijekom 5. Edukativne konferencije o Alzheimerovoj bolesti s međunarodnim sudjelovanjem prema kojem ta škola postaje Demenciji prijateljska ustanova. Tim sporazumom ta je ustanova prva škola u Republici Hrvatskoj u procesu pristupanja Demenciji prijateljskoj zajednici.

Poštujući kriterije i načela Programa razvoja Demenciji prijateljskih zajednica koja je postavila Hrvatska udruga za Alzheimerovu bolest u skladu s odredbama *Alzheimer's Society* (London, UK), u školi je osnovan Odbor za upravljanje Demenciji prijateljskom ustanovom u koji su uključeni zaposleni u školi i članovi Hrvatske udruge za Alzheimerovu bolest. Plan razvoja obuhvaća određivanje zadataka usklađenih s ciljevima Grada Zagreba koji se odnose na edukaciju, smanjenje stigme oboljelih i dijeljenje znanja i vještina u zajednici.

Planirano je međupredmetno povezivanje ishoda nastavnih predmeta za pojedine godine strukovnog obrazovanja te se očekuje kurikulum s određenim temama za učenike svih razreda. Izobrazba učenika po principu vršnjačkih edukatora prekinuta je zbog epidemiološke situacije, potresa i prelaska na nastavu na daljinu. Poteškoće u dosadašnjem radu otvaraju druge mogućnosti u provedbi postavljenih ciljeva. Online platforma osigurava mogućnost dijeljenja edukativnih materijala ne samo učenicima naše škole, nego i svim učenicima u Republici Hrvatskoj pa i šire.

Škola *Prijatelj demencije* promiče općeljudske vrijednosti i kompetencije za život u 21. stoljeću. Iznimno je važna u poučavanju i cjeloživotnom učenju učenika i nastavnika medicinskih škola i pridonosi kvaliteti skrbi za oboljele od demencije u zdravstvenom i socijalnom sektoru te u široj zajednici.

PREZENTACIJE POSTERIMA

DEMENCIJA I COVID-19 U UDOMITELJSKIM OBITELJIMA I DOMOVIMA SOCIJALNE SKRBI NA PODRUČJU GRADA SLAVONSKOG BRODA

MARTINA AHEL, mag. soc. rada
INES KOROPATNICKI, dipl. soc. radnik
CENTAR ZA SOCIJALNU SKRB SLAVONSKI BROD

BROJ KORISNIKA
24 udomiteljske obitelji
85 smještenih korisnika
5 domova socijalne skrbi u mreži
25 korisnika
Domovi za starije i nemoćne
Udruga

BROJ OBOLJELIH OD DEMENCIJE
68 korisnika oboljelih od demencije

Nije bilo značajnih promjena, osobe nisu svjesne pravog stanja zbog svoje bolesti. Uočili su da treba nositi masku, prati i dezinficirati ruke i to rade redovito. Svjesniji korisnici koji su imali potrebu izaći i biti u kontaktu, sada su pronašli drugu zanimaciju. U razgovoru ističu važnost cijepljenja. Većina ih nije svjesna trenutnih događaja i opasnosti pandemije.

BROJ OBOLJELIH OD COVID-19
7 oboljelih korisnika od COVID-19
36 djelatnika je bilo u samoizolaciji
Svi su ozdravili.

SIMPTOMI
temperatura,
malaksalost,
umor,
glavobolja,
grlobolja

ISKUSTVA PRUŽATELJA USLUGA

U početku se kod manjeg broja korisnika javio strah i nesigurnost.

Nije bilo promjena u zdravstvenom stanju, niti su se javili novi simptomi.

Udomitelji nemaju nova neugodna iskustva, nije bilo pojave virusa u velikom broju. Treba se pridržavati mjera, trudili su se da korisnici ne osjete kako se nešto loše događa. Bolje za sve da nema posjeta. Najveći problem je bio nedostatak medicinskog i drugog zdravstvenog osoblja.

ISKUSTVA KORISNIKA I KONTAKT S OBITELJIMA

Članove obitelji ili rodbinu kontaktiraju putem mobitela ili telefona, videozapisa 1 tjedno, Vibera, WhatsAppa, Messengera. Kod osoba s demencijom za vrijeme trajanja pandemije Covida19 nema značajnih promjena u njihovom svakodnevnom funkcioniranju i zdravstvenom stanju. Smanjeni osobni kontakti. Većina njih nema nikoga stoga i tu nema značajnijih promjena.

VRSTA PREHRANE

Prehrana je nepromijenjena i korisnici nemaju nikakvih poteškoća. Jednako se hrane i prihvaćaju hranu kao i prije pandemije.

Hrana je bogata vitaminima i bjelančevinama, raznovrsna, usklađena s potrebama korisnika. Više su pili tekućine, konzumirali više voća, citrusa zbog jačanja imuniteta.

Martina Ahel i Ines Koropatnički

Demencija i COVID-19 u udomiteljskim obiteljima i domovima socijalne skrbi na području Grada Slavonskog Broda

POMOĆ NJEGOVATELJIMA KOJI SKRBE ZA OSOBE OBOLJELE OD DEMENCIJE TIJEKOM PANDEMIJE SARS-CoV-2 VIRUSA

Bektić Hodžić J, Repovečki S, Uzun S, Kozumplik O,
Mimica N.
Klinika za psihijatriju Vrapče

Pandemija uzrokovana SARS-CoV-2 virusom značajno je utjecala na život ljudi širom svijeta, posebno na život osobito vulnerabilnih skupina, u koje spadaju i osobe oboljele od demencije. Epidemiološke mjere koje se provode u svrhu prevencije širenja infekcije uzrokovale su promjene u radu brojnih ustanova i službi koje pružaju skrb i podršku osobama oboljelim od demencije i njihovim negovateljima.

Kako bi mogla osigurati kontinuirana adekvatna skrb i psihološka podrška oboljelima i njihovim negovateljima bilo je nužno razviti alternativne načine pomoći. Iako imaju i neka ograničenja telemedicina i digitalna tehnologija predstavljaju značajan oblik takve pomoći.

Na nacionalnoj i svjetskoj razini razvijeni su brojni online programi koji su osigurali kontinuiranu skrb za bolesnike ali i psihološku podršku za njihove negovatelje. Također, online su dostupne brojne informativne i edukativne upute. Uspostavljene su različite telefonske linije kako bi se osigurala psihološku pomoć koja je od iznimnog značaja u ovim izazovnim vremenima za sve nas.

Jasminka Bektić Hodžić, Senka Repovečki, Suzana Uzun, Oliver Kozumplik i Ninoslav Mimica

Pomoć negovateljima koji skrbe za osobe s demencijom tijekom pandemije SARS-CoV-2 virusa

Srednja škola Pakrac
Vesna Božić, Josip Dupor, Jovana Popović, Valentina Ristić, Kristina Zrno

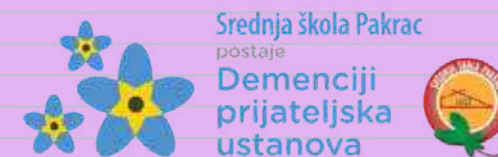
- **Palijativni tim LiPa** - osnovan je 02.10.2013. godine
- SŠ Pakrac postaje partner udruge uz Specijalnu bolnicu za medicinsku rehabilitaciju Lipik i Opću bolnicu Pakrac – bolnicu hrvatskih veterana.
- Aktivnosti provodimo u Požeško – slavonskoj, Bjelovarsko – bilogorskoj i Sisačko – moslavačkoj županiji.
- **Ambasadori dobročinstva** - učenici SŠ Pakrac skrbe za oboljele i sudjeluju u promociji palijativne skrbi
- **„Jesnu ružu, za jesen života“, „Šetnju sjećanja“, „Mjesec hospicija“, „ Alzheimer cafe“**
- Za manifestacije često sami prave slogane i ideje, pa je tako uz šetnju sjećanja, slogan: **„Sjetimo se onih koji se nas ne mogu sjetiti“, „Malo srce za veliko srce“** i slično.
- Odlazak u kuću oboljelih, druženje, igranje društvenih igara, rasterećenje obitelji, odlazak u trgovinu, nabavka lijeka, druženje na sajmovima samo je dio bogatoga iskustva koji naši ambasadori dobročinstva čine i tako nekome uljepšaju dan i skrate duge sate samačkoga života.
- **Radi se na promociji skrbi o oboljelima, a u ovoj našoj maloj sredini želimo ukazati da demenciju ne smijemo stigmatizirati, može se svakom dogoditi, te da se treba pomoć.**

ŠETNJA SJEĆANJA

Učenici i školski djelatnici sa ljubičastim balonima od helija s porukicom, iz Srednje škole Pakrac šecu do Lipika gdje se i ispuštaju baloni u zrak. Takvim pothvatom svake godine obilježavamo Dan borbe protiv Alzheimerove bolesti, te time podižemo javnozdravstvenu svijest o ovoj bolesti.

"U životu ne možemo uvijek raditi velike stvari. Ali možemo raditi male stvari s puno ljubavi..."
Majka Tereza

SŠ Pakrac - 29.10.2020. godine postaje prijatelj demencije

JESENJA RUŽA ZA JESEN ŽIVOTA

Tijekom rujna, mjeseca posvećenoga oboljelima od Alzheimerove bolesti, provode se aktivnosti radi povećanja osjetljivosti lokalne zajednice na probleme oboljelih od Alzheimerera. Takvim akcijama na tržnici u Pakracu poklanjaju su ruže prolaznicima i prikupljaju se novčani prilozi namijenjeni za pomoć oboljelima odnosno njihovim obiteljima za skrb.

ALZHEIMER CAFE

Druženje obitelji oboljelih i medicinskih stručnjaka. Razgovaraju o najčešćim nedoumicama i problemima Alzheimerovoj bolesti, a gdje bez ustručavanja mogu postaviti pitanja. Cjelokupno druženje i opuštanje popraćeno je ugodnom atmosferom i kojom šalicom kave.

Vesna Božić, Josip Dupor, Jovana Popović, Valentina Ristić, Kristina Zrno

Srednja škola Pakrac u službi oboljelih od Alzheimerove bolesti i drugih demencija

Utjecaj pandemije COVID-19 na osobe s Alzheimerovom demencijom

Svakodnevna skrb za osobe koje žive s Alzheimerovom ili drugim demencijama u vrijeme provođenja mjera za prevenciju virusa uzrokovanih COVID om – 19 velik je izazov za oboljele, obitelj i pružatelje skrbi. U svrhu osiguravanja kvalitetnog i dostojanstvenog života uz multidisciplinarni pristup liječenju i gerijatrijsku zdravstvenu njegu važnu ulogu ima psihosocijalna rehabilitacija, radno terapijske aktivnosti i organiziranje slobodnog vremena. Demencija je često uzrok određenih emocionalnih i socijalnih disfunkcija praćenih osjećajima straha, anksioznosti i depresije koje preventivne mjere za COVID-19, u vidu socijalne distance i izolacije, dodatno pogoršavaju.

U navedenim je situacijama za oboljele iznimno važan individualizirani stručni tretman koji će imati pozitivan utjecaj na raspoloženje, samopouzdanje i emocionalnu stabilnost. Dnevni raspored i stručni program rada potrebno je intenzivno usmjeriti na nadoknađivanje emocionalne neravnoteže, usredotočiti se na uspostavljanje audio vizualnih kontakata s članovima obitelji te ispuniti dan radno okupacionim aktivnostima.

Lidija Dajak

Utjecaj pandemije COVID-19 na osobe s Alzheimerovom demencijom

1 Fizička neaktivnost

2 Pušenje

3 Prekomjerna konzumacija alkohola

4 Zagađenost zraka

5 Povrede glave

6 Neredoviti socijalni kontakti

7 Niska obrazovanost

8 Prekomjerna tjelesna težina

9 Hipertenzija

10 Diabetes

11 Depresija

12 Slabljenje sluha

12
rizičnih faktora demencije

Izvor: Livingston et al. A, et al. Dementia prevention, intervention, and care: 2020 report of the Lancet Commission

Tomislav Huić
12 rizičnih faktora demencije

DEMENCIJA I AGITACIJA

Oliver Kozumplik¹, Suzana Uzun¹, Ninoslav Mimica^{1,2}, Nela Pivac³

¹Klinika za psihijatriju Vrapče, Bolnička cesta 32, 10090 Zagreb

²Medicinski fakultet Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Šalata 3b, 10000 Zagreb

³Institut Ruđer Bošković, Bijenička cesta 54, 10000 Zagreb

okozumplik@hotmail.com

Bihevioralni i psihološki simptomi demencije (BPSD) simptomi su poremećene percepcije, raspoloženja, ponašanja i sadržaja mišljenja koji se učestalo javljaju. Agitacija i psihoza povezani su s ubrzanom napredovanjem bolesti i povećanom tau fosforilacijom u bolesnika s Alzheimerovom bolešću (AB). Agitacija je čest neuropsihijatrijski simptom (NPS) u ranoj i srednjoj fazi AB demencije, koji se teško liječi i uzrokuje distres. Neuropsihijatrijski simptomi (NPS) u AB povezani su sa značajnim negativnim ishodom za pacijente i njihove njegovatelje. Agitaciji, jednom od najneugodnijih NPS-a, nedostaju sigurne i učinkovite dugoročne intervencije. Agitacija je čest simptom demencije i može biti povezana s neliječenom boli jer se simptomi agitacije i agresije smanjuju kada se učinkovito rješava bol. Cilj farmakoterapije u bolesnika s demencijom je poboljšati uznemirujuće bihevioralne i psihološke znakove demencije nakon neuspjeha nefarmakoloških intervencija, bez izazivanja neprihvatljivih nuspojava ili pogoršanja temeljnog kognitivnog oštećenja. Konvencionalni antipsihotici su umjereno učinkoviti u liječenju psihoza i uznemirenosti kod starijih osoba s demencijom, dok se čini da su noviji tretmani poput

atipičnih antipsihotika barem jednako učinkoviti, a imaju manje štetnih učinaka. Za pacijente s teškim BPSD-om, poput psihoze, agitacije ili agresivnosti treba razmotriti atipične antipsihotike. Atipični antipsihotični lijekovi široko se koriste za liječenje deluzija, agresivnosti i uznemirenosti kod osoba s AD i drugom demencijom. Kako bi liječili agitaciju u odraslih s progresivnom demencijom, mogu se preporučiti atipični antipsihotici uz kontinuirano praćenje simptoma ponašanja, obavještavajući pacijente i njihove obitelji ili njegovatelje o značajnom riziku od štetnih učinaka i riziku od akutnog infarkta miokarda i prijeloma kostiju. Široka je varijabilnost u razinama dokaza koji podupiru uporabu drugih lijekova pored antipsihotika za liječenje agitacije povezane s demencijom (DRA). Postoje dokazi za inhibitore kolinesteraze i antidepressive inhibitore ponovnog uzimanja serotonina. Antiepileptici su skupina lijekova koja je primila značajnu pažnju kao mogući tretman za agitaciju i agresivnost u bolesnika s demencijom.

Literatura:

1. Aga VM. When and How to Treat Agitation in Alzheimer's Disease Dementia With Citalopram and Escitalopram. *Am J Geriatr Psychiatry*. 2019 Oct;27(10):1099-1107. doi: 10.1016/j.jagp.2019.04.016.
2. Aupperle P. Management of aggression, agitation, and psychosis in dementia: focus on atypical antipsychotics. *Am J Alzheimers Dis Other Demen*. Mar-Apr 2006;21(2):101-8.
3. Caraci F, Santagati M, Caruso G, Cannavò D, Leggio GM, Salomone S, Drago F. New antipsychotic drugs for the treatment of agitation and psychosis in Alzheimer's disease: focus on brexpiprazole and pimavanserin. *F1000Res*. 2020 Jul 8;9:F1000 Faculty Rev-686. doi: 10.12688/f1000research.22662.1. eCollection 2020.
4. Farlow MR, Shamlivan TA. Benefits and harms of atypical antipsychotics for agitation in adults with dementia. *Eur Neuropsychopharmacol*. 2017 Mar;27(3):217-231. doi: 10.1016/j.euroneuro.2017.01.002.
5. Gallagher D, Herrmann N. Antiepileptic drugs for the treatment of agitation and aggression in dementia: do they have a place in therapy? *Drugs*. 2014 Oct;74(15):1747-55. doi: 10.1007/s40265-014-0293-6.
6. Kindermann SS, Dolder CR, Bailey A, Katz IR, Jeste DV. Pharmacological treatment of psychosis and agitation in elderly patients with dementia: four decades of experience. *Drugs Aging*. 2002;19(4):257-76. doi: 10.2165/00002512-200219040-00002.
7. Passmore MJ, Gardner DM, Polak Y, Rabheru K. Alternatives to atypical antipsychotics for the management of dementia-related agitation. *Drugs Aging*. 2008;25(5):381-98. doi: 10.2165/00002512-200825050-00003.
8. Pergolizzi JV, Raffa RB, Paladini A, Varrasi G, LeQuang JA. Treating pain in patients with dementia and the possible concomitant relief of symptoms of agitation. *Pain Manag*. 2019 Nov;9(6):569-582. doi: 10.2217/pmt-2019-0024.
9. Porsteinsson AP, Antonisdottir IM. An update on the advancements in the treatment of agitation in Alzheimer's disease. *Expert Opin Pharmacother*. 2017 Apr;18(6):611-620. doi: 10.1080/14656566.2017.1307340.
10. Schneider LS, Dagerman K, Insel PS. Efficacy and adverse effects of atypical antipsychotics for dementia: meta-analysis of randomized, placebo-controlled trials. *Am J Geriatr Psychiatry*. 2006 Mar;14(3):191-210. doi: 10.1097/01.JGP.0000200589.01396.6d.
11. Tariot PN, Profenno LA, Ismail MS. Efficacy of atypical antipsychotics in elderly patients with dementia. *J Clin Psychiatry*. 2004;65 Suppl 11:11-5.

Oliver Kozumplik, Suzana Uzun, Ninoslav Mimica i Nela Pivac

Demencija i agitacija

Izazovi u radu sa COVID – 19 pozitivnim korisnicima oboljelim od demencije u Domu za starije osobe Sveti Josip Zagreb

Demencija i COVID - 19

Demencija – pad intelektualnog funkcioniranja čime je narušeno svakodnevno funkcioniranje

Simptomi COVID-19: temperatura, kašalj, otežano disanje, opća slabost, neurološke i psihičke promjene

Problemi u radu

- rad sa najrizičnijom skupinom
- nedostatak fizičkog kontakta
- nerazumijevanje ugroze od strane korisnika
- nemogućnost usvajanja izmjena mjera i uputa
- samoizolacije korisnika (ograničenje kretanja)
- gubitak neverbalnog dijela komunikacije

Izazovi i iskustva

- održavanje distance (pridržavanje mjera)
- redovno informiranje
- nošenje sa stresom djelatnika
- prevencija širenja zaraze

- primjena individualiziranog pristupa
- primjena novih tehnologija
- multidisciplinarni pristup

ULOGA RADNOG TERAPEUTA KOD OSOBA OBOLJELIH OD DEMENCIJE TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Ivana Pavičić*, Klara Gauta

Psijatrijska bolnica Ugljan, Otočkih dragovoljaca 42, 23275 Ugljan

* ivanapavicic92@gmail.com

Pojavom koronavirusa (COVID-19) i mjera kojih smo se dužni pridržavati, kvaliteta življenja narušena je kod većine ljudi. Stoga je razumljivo kako su osobe starije životne dobi, a posebice osobe oboljele od demencije, jedne od najranjivijih skupina od samih početaka pandemije. Obzirom kako je i osobama oboljelim od demencije svakodnevica bitno promijenjena, tada bitnu ulogu može odigrati radni terapeut na način da ju provedbom određenih aktivnosti pokuša održati sličnom kao i prije pojave virusa.

Osobe s demencijom imaju ograničen pristup točnim informacijama i činjenicama o pandemiji COVID-19. Radni terapeut na prikladan način pojašnjava novonastalu situaciju i prilikom svakog susreta u jednostavnim koracima vježba i educira osobe s demencijom, između ostalog i o pravilnoj higijeni. Važno je da radni terapeut na edukaciju o zaštiti i higijeni stavi naglasak jer zbog poteškoća u pamćenju zaštitnih postupaka, poput nošenja maski i razumijevanja javnozdravstvenih informacija koje su im dane, može doći do većih mogućnosti zaraze. Nadalje, ne smijemo zanemariti i ulogu obitelji u životu osobe s demencijom, koja joj je zbog nemogućnosti posjeta, u ovom periodu oduzeta. Stanje oboljele osobe zbog osjećaja izoliranosti na taj se način vrlo lako može pogoršati. Poželjno je stoga održavati radionice u kojima će glavna tema biti upravo obitelj. Izrada obiteljskih stabala, gledanje slika, omogućavanje video poziva s članovima obitelji, razgovor o obiteljskim temama neke su od metoda kojima se oboljelu osobu može dovesti u stanje smirenosti i lakšeg razumijevanja novonastale situacije. Od ključne je važnosti da radni terapeut, unatoč promijenjenoj svakodnevici osobe oboljele od demencije, pokuša zadržati što sličniju rutinu kao i prije jer se u suprotnom vrlo lako mogu izgubiti osnovne vještine. Također, bitno je nastaviti raditi na razvijanju fine i grube motorike kroz postojeće radionice kao što su kreativne i senzorne. Uz poštivanje svih epidemioloških mjera, za osobe oboljele od demencije od velike je koristi da u pratnji radnog terapeuta redovito izađu na svjež zrak. Boravak na svježem zraku uvelike pomaže njihovom raspoloženju, stanjima budnosti i pravilnoj prehrani. Sukladno sposobnostima oboljele osobe, poželjno je da radni terapeut uključi i statičke vježbe, kako bi se kompenzirao konstantni boravak u zatvorenom prostoru koji se najčešće odvija u sjedećem ili ležećem položaju.

U vrijeme pandemije, kada je povećalo stavljeno na zdravstveni sustav i sve njegove grane, od velikog značaja je i uloga radne terapije posebice kad je riječ o ranjivim skupinama kao što su osobe oboljele od demencije. Radni terapeut za cilj ima pobrinuti se da kvaliteta njihovih života ostane jednaka kao i prije virusa uzrokovnog COVID-19, jer zbog specifičnog načina razvitka same bolesti njihova svakodnevica ne bi trebala biti narušena.

Ivana Pavičić i Klara Gauta

Uloga radnog terapeuta kod osoba oboljelih od demencije tijekom pandemije COVID-19

Zaključani – otključanih misli

Iskustvene crtice iz života

dr. sc. Daša Poredoš Lavor - Novi život d.o.o. Savjetovanje u vezi s brakom i obitelji Sisak i Učilište Magistra – ustanova za obrazovanje odraslih Zagreb

Kristina Turudić Leko, MBA - Učilište Magistra – ustanova za obrazovanje odraslih Zagreb

Iskustvena crtica iz života 1. – Gospođa Ilona: brinem o svom suprugu Miroslavu već punih šest godina. On boluje od demencije, a ja sam sve umornija i umornija. Mogu reći da je moj fitilj sve kraći i kraći – i često se osjećam kao tempirana bomba. Imali smo zajedno raznih poboljšanja (ili sam si ja tako zamislila) i padova koji su ove godine baš intenzivni. Moj suprug je u stalnom strahu, ponovo nekontrolirano mokri, spominje neka imena ljudi koje se vežu za njegovo iskustvo bivanja u logoru u Jasenovcu. Obično ponavlja jednu ili dvije rečenice o tome – i to onda traje satima. Djeci i unucima je dosadan, sklanjaju se od njega. Ja ga razumijem – to je njegova bol koju sada ponovo proživljava. Nastojim pred njim ne govoriti o pandemiji, ali on nešto osjeća i sada smo opet u teškoj životnoj fazi.

Iskustvena crtica iz života 2. – Gospodin Slavko (83 godine) – Zar su nas opet počeli označavati?! Vidim da mladi nose trake oko ruku. Tko im je to dozvolio? *Pojašnjenje: gospodin je vidio kako mladi u ljetnom dijelu godine higijenske maske za lice nose omotane oko bicepsa na ruci ...*

Iskustvena crtica iz života 3. – Milena, njegovateljica: Ovaj posao radim 10 godina i to putem terenskih posjeta. Sve više starijih osoba s demencijom koristi pelene za odrasle inkontinentne osobe i gotovo svi oni sve teže dobivaju potrebnu količinu pelena putem doznake. Stječe se dojam kao da država štedi na njima. Snalazimo se svakako, obitelji umirovljenika si međusobno pomažu. Kada umre netko od njihovih najmilijih i ostane im pelena – poklanjaju ih poznanicima kojima je to potrebno. Nisam neki stručnjak, samo radim svoj posao njegovateljice, ali uočila sam da oni koji su prije koliko-toliko kontrolirali mokrenje i stolicu, sada s pojavom pandemije COVID-19 sve to otežano čine i potrebno im je više pelena.

Fotografije korištene u ovom prikazu samo su ilustracije sadržaja i preuzete su s raznih mrežnih stranica.

Daša Poredoš Lavor i Kristina Turudić Leko

Zaključani – otključanih misli

Utjecaj pandemije COVID - 19 na bolesnicu oboljelu od Alzheimerove bolesti - prikaz slučaja

Uvod

Demencija je sindrom globalnog i progresivnog oštećenja stečenih kognitivnih sposobnosti prouzročen organskom bolešću SŽS-a, pri očuvanoj svijesti u kojem su posebno oštećene sposobnosti pamćenja, učenja, apstraktnog mišljenja, orijentacije i poimanja vidno - prostornih odnosa. Mahom obolijevaju starije osobe, nema lijeka ali moguće je smanjiti faktore rizika. Bolest prosječno traje sedam godina. Demencija s ranim početkom većinom se javlja u osoba mlađih od 65 godina.

U ovom radu prikazujemo slučaj pacijentice oboljele od demencije Alzheimerovog tipa sa ranim početkom te utjecaj pandemije COVID-19 na njen svakodnevni život.

Prikaz slučaja

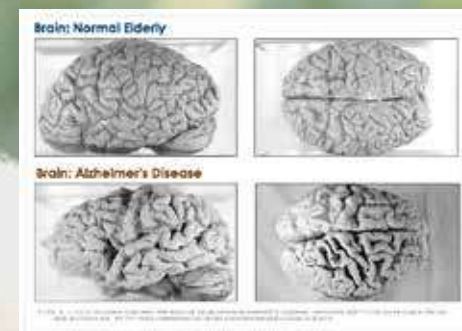
L.N. rođena 1963. godine

Majka bolovala od demencije. Sredinom 2020. obitelj registrira progresivnu usporenost, zaboravljivost, dezorganiziranost; izgubi se na ulici, ne zna se vratiti kući. Ne zna više kuhati složenija jela, ne pravi kolače. Ne ide više u trgovinu. Poteškoće u pridržavanju zdravstvenih preporuka – zaboravljivost!!!

Hospitalizira se, MMSE 19, CT bez fokalnog patomorfološkog supstrata, uz znake uznapredovale difuzne kortikalne atrofije. Učinjena lumbalna punkcija, i potvrđena dijagnoza demencije Alzheimerovog tipa sa ranim početkom. U terapiju uveden antidementiv memantin. Prisutna je depresija, sklonost konverzivnim i somatskim reakcijama te anksioznost koja ometa svakodnevne reakcije. Izrazito psihomotorno usporena, sniženog raspoloženja. Navodi da se gotovo neprekidno osjeća tužnom i usamljenom. Velika uloga obitelji i supruga – preuzeo brigu o kućanstvu i o samoj pacijentici!

Nacionalna memorijalna bolnica Vukovar

Boris Reljanović, bacc. med. techn.
Ivana Kvesić, bacc. med. techn
Sanja Hajduk Račman, bacc. med. techn
Slobodanka Sakić, bacc. med. techn
Željka Ašadanić, bacc. med. techn

Tijekom hospitalizacije kod pacijentice L.N. su prisutne sljedeće sestrinske dijagnoze:

1. Nepridržavanje zdravstvenih preporuka u/s osnovne bolesti
2. Socijalna izolacija u/s osnovne bolesti
3. Anksioznost u/s osnovne bolesti i potencijalne zaraze koronavirusom

Kako pomoći?

- davanje jednostavnih informacija
- poticati na usvajanje vještina
- poticati i podučiti asertivno ponašanje
- pružanje emocionalne podrške, ponavljanje uputa,
- omogućiti dovoljno vremena u aktivnostima
- članovi obitelji - preuzeti ulogu njegovatelja
- pratiti i na vrijeme prevenirati znakove pojave infekcije
- održavanje socijalnih kontakata (telefon, vidopozivi)
- poticati i nadzirati u pridržavanju mjera zdr. zaštite

Otpusno pismo zdravstvene njege

Prilikom otpusta iz bolnice kod pacijentice su prema evaluaciji zdravstvene njege svi ciljevi bili postignuti. Preporuke za pacijenticu kod kuće:

- pridržavanje svih naučenih vještina
- hodanje u krugu od 200 m oko kuće
- gledanje i komentiranje starih fotografija, predmeta, vijesti, isječaka iz novina
- slušanje i/ili pjevanje starih pjesama
- redovito vježbanje
- uključivanje u aktivnosti (sitni popravci po kući/stanu, čišćenje, kuhanje..)
- pridržavanje higijenskih mjera!

Zaključak

Smeteno ponašanje, poodmakla dob i kronične bolesti koje prate demenciju mogu povećati rizik od zaraznosti COVIDOM-19. Prevencija obuhvaća opće mjere usmjerene na pravilnu i redovitu prehranu zaštitnog učinka na moždanu funkciju, usvajanje zdravih stilova života te redovite tjelesne aktivnosti kao i pridržavanje propisanih mjera za suzbijanje širenja infekcije koronavirusom. Nikada ne smijemo zaboraviti glavnu zadaću medicinske sestre, a to je očuvanje identiteta bolesnika, zaštita njegovih prava i suosjećanje s bolesnikovom patnjom i boli.

Literatura:

1. <https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/30794/Demencija.html>
2. [https://www.alz.org/help-support/caregiving/coronavirus-\(covid-19\)-tips-for-dementia-care](https://www.alz.org/help-support/caregiving/coronavirus-(covid-19)-tips-for-dementia-care)
3. <http://www.alzheimer.hr/ADMimica.pdf>
4. http://www.hkms.hr/data/1316431501_827_mala_sestrinske_dijagnoze_kopletno.pdf
5. https://www.kbsd.hr/sites/default/files/SestrinstvoEdukacija/Sestrinske_dijagnoze_2.pdf
6. <http://alzheimer.hlz.hr/preporuke-u-vezi-aktualne-pandemije-covid-19/>
7. Vesna Brinar i suradnici, Neurologija za medicinare. Medicinska naklada, Zagreb 2009.

Boris Reljanović, Sanja Hajduk Račman, Željka Ašadanić i Slobodanka Sakić

Utjecaj pandemije COVID-19 na bolesnicu oboljelu od Alzheimerove bolesti (prikaz slučaja)

Što učenice i učenici znaju o prevenciji demencije?

Suzana Ribarić, Škola za medicinske sestre Vrapče

Škola za medicinske sestre Vrapče je prva škola koja je postala demenciji prijateljska ustanova s ciljem senzibilizacije, razumijevanja i destigmatizacije osoba oboljelih od demencije.

Za vrijeme lockdowna provedena je online međupredmetna nastava za treće, četvrte i pete razrede s temom demencije. Uključeni predmeti u četvrtim razredima su:
 - Zdravstvena njega u zaštiti mentalnog zdravlja
 - Higijena-preventivna medicina.

Motivacija:
 film W. Utermohlen

Problemski zadatak:
 - uzroci i simptomi
 - komunikacija s osobama oboljelim od demencije
 - usporedba demencije i depresije
 - stigmatizacija i izolacija oboljelih
 - prevencija i izrada letaka

Može li se demencija prevenirati?
 Možda!
 Zahvaljujući istraživanjima danas znamo koji faktori životne navike smanjuju rizik pojave demencije.

Šta je demencija?
 Demencija je gubitak mentalnih sposobnosti poput sposobnosti razmišljanja, pamćenja i logičkog zaključivanja.

Prevenција demencije

Demencija nije prirodni lijek starenja, zato ju prevenirajte na vrijeme!

Kako prevenirati?
 Budite mentalno aktivni!
 Cjeloživotno učite!
 Družite se!
 Nosite kacigu s ciljem smanjenja traume glave!
 Imajte podršku obitelji i okoline!

Kako prevenirati?
 Kontrolirajte svoj krvni tlak!
 Prestanite pušiti!
 Kontrolirajte tjelesnu težinu!
 Budite tjelesno aktivni!

Ne zaboravite!
 Tako se demencija pojavljuje u starijoj životnoj dobi, prevenirati ju je potrebno u svakoj životnoj dobi!

KOMUNIKACIJA
 Kada su u pitanju osobe s demencijom, važno je znati da je najbolje pomagati im odavno istražuje kako to najbolje u demencijom razmišljaju.

PREVENCIJA DEMENCIJE
 izdala: Patrica Mark

UZROCI DEMENCIJE
 - Zlostavljanje uzrokuje degenerativne promjene u mozgu.
 - Sviđati krvni tlak, moždani i udarni udar.
 - Oštećenje moždanog tkiva zbog izloženosti drogama i alkoholom.
 - Oštećenje krvnih žila i nekontrolirano visoki krvni tlak.
 - Oštećenje krvnih žila i nekontrolirano visoki krvni tlak.
 - Oštećenje krvnih žila i nekontrolirano visoki krvni tlak.

SIMPTOMI
 - Promjena u raspoloženju i raspoloženju.
 - Promjena u raspoloženju i raspoloženju.
 - Promjena u raspoloženju i raspoloženju.

PREVENCIJA
 - Izbjegavajte ozbiljne glavobolje.
 - Izbjegavajte ozbiljne glavobolje.
 - Izbjegavajte ozbiljne glavobolje.

PREVENTIVNE MJERE DEMENCIJE

"ONO ŠTO JE DOBRO ZA SRCE, DOBRO JE I ZA MOZAK..."

DOBAR ŽIVOTNI STANDARD
 - Dobar životni standard
 - Stimulativni okolis

URAVNOTEŽENA PREHRANA
 - Zdrav san

FIZIČKA I MENTALNA AKTIVNOST

BOGAT DRUŠTVENI ŽIVOT

ŽELJKA OBAD 4.B

Suzana Ribarić

Što učenici i učenice znaju o prevenciji demencija?

Nove tehnologije i osobe s neurokognitivnim poremećajima

Suzana Uzun, Sandra Uzun, Oliver Kozumplik, Nela Pivac, Ninoslav Mimica

Klinika za psihijatriju Vrapče

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Institut Ruđer Bošković, Zagreb

Klinika za anesteziologiju, reanimatologiju i intenzivno liječenje, KBC Zagreb

Klinika za psihijatriju Vrapče
University Psychiatric Hospital Vrapče

Usamljenost, nedostatak aktivnosti i prekid uobičajenih dnevnih navika pospješuju nastanak tjeskobe, potištenosti, uznemirenosti i agresivnosti, što oštećuje kvalitetu života oboljelih, njihovih negovatelja i obitelji. Gornja dobna granica osoba koje koriste informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) sve više raste, odnosno povećava se broj osoba starijih od 60 koje koriste IKT. Do 2025. godine u državama EU možemo očekivati da će preko 20% stanovništva biti starije od 60 godina. Stoga se u literaturi može naići na već uvriježeni naziv, "srebrni surferi", kojim se opisuju osobe starije životne dobi koje koriste IKT. Prema Eurostat (2016) podacima, vidljiv je trend da u nekim razvijenijim zemljama Europske unije bar svaka druga osoba starija od 64 godine pripada skupini "srebrnih surfera". Xavier i sur. potvrđuju navedene nalaze, i za Veliku Britaniju, te ističu da preko 50% starijih, u dobi između 65 i 74 godine, ima pristup internetu u svom domaćinstvu. Unatoč rastućem broju starijih koji koriste internet, i dalje među zemljama EU postoje značajne razlike. Primjerice, u skandinavskim državama, Velikoj Britaniji i Nizozemskoj postotak starijih koji su online je između 68 i 84%, dok je, nažalost, Hrvatska, na začelju, te broji svega 15% "srebrnih surfera" (Eurostat, 2016). Općenito, moderna tehnologija može biti od pomoći starijima jer im omogućuje da održe ili unaprijede vještine, da se povežu i održavaju kontakt s članovima obitelji i prijateljima, da dođu do potrebnih informacija i vijesti, ali i da se zabave. Dobitak koji stariji

moгу imati ako koriste internet nije samo u boljim socijalnim resursima, nego i u prevenciji demencije. Naime, koncept uspješnog starenja uključuje ne samo očuvanje nego i daljnje razvijanje potencijala i sposobnosti, kao i novih vještina. U kontekstu korištenja IKT, digitalna pismenost može biti jedan od aspekata uspješnog starenja. Czaja smatra da je prilagodba IKT starijim osoba veliki izazov za sve, jer ne samo da se istraživači trebaju usmjeriti prema uklanjanju prepreka zbog kojih stariji slabije koriste IKT, nego se trebaju pronaći načini kako IKT može doprinijeti zadovoljnijem i ispunjenijem životu osoba starije životne dobi.

Literatura:

- Breslau, J., Aharoni, E., Pedersen, E. R. i Miller, L.L. (2015). A Review of Research on Problematic Internet Use and Well-Being. RAND Corporation. Santa Monica, California
- Charness, N. i Boot, W.R. (2009). Aging and Information Technology Use. *Current Directions in Psychological Science*, 18, 253-258.
- Czaja, S.J. (2016). Long-Term Care Service and Support Systems for Older Adults: The Role of Technology. *American Psychologist*, 71, 294-301.
- Eurostat (2016). Digital economy and society statistics – households and individuals. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals (preuzeto 10.2.2017.)
- Novoselić, M. i Tucak Junaković, I. (2014). Odnos između subjektivne dobi i nekih sociodemografskih značajki, osobina ličnosti i zdravlja. *Društvena istraživanja*, 3, 489-509
- Russell, C., Campbell, A. i Hughes, I. (2008). Ageing, social capital and the Internet: Findings from an exploratory study of Australian "silver surfer". *Australasian Journal on Ageing*, 27, 78-82.
- Stern, Y. (2012). Cognitive reserve in ageing and Alzheimer's disease. *Lancet Neurology*, 11, 1006-1012.
- Xavier, A.J., d'Orsi, E., de Oliveira, C.E., Orrell, M., Demakakos, P., Biddulph, J.P. i Marmot, M.G. (2014). English Longitudinal Study of Ageing: Can Internet/E-mail Use Reduce Cognitive Decline? *Journals of Gerontology: Medical Sciences*, 69, 1117-1121

Suzana Uzun, Sandra Uzun, Oliver Kozumplik, Nela Pivac i Ninoslav Mimica

Nove tehnologije i osobe s neurokognitivnim poremećajima

DELIRIJ U JEDINICI INTENZIVNOG LIJEČENJA VEZAN UZ ZBRINJAVANJE BOLESNIKA S TEŠKOM KLINIČKOM SLIKOM COVID-19:

Sandra Uzun

Klinika za anesteziologiju, reanimatologiju i intenzivno liječenje. KBC Zagreb

e-mail: sandra.uzun@gmail.com

Delirij je jedna od brojnih komplikacija koje se javljaju tijekom liječenja kritično oboljelih bolesnika u jedinicama intenzivnog liječenja (JIL). Karakterizira se kao akutno, prolazno, najčešće promjenljivo i reverzibilno stanje poremećaja pažnje, kognicije i stupnja svijesti. Značajno utječe na mortalitet, morbiditet, dužinu trajanja liječenja i bolničke troškove. Bolesnici koji su razvili prolongirani delirij mogu imati značajniji pad kognitivnih funkcija. Čak i u slučaju potpunog oporavka pri otpustu iz bolnice dugoročno su pod većim rizikom razvoja kognitivnih oštećenja i demencije. Kako bi se umanjili neželjeni učinci delirija pri radu u JIL-u se sve veća pažnja obraća prevenciji nastanka delirija, kao i pravovremenoj dijagnozi i učinkovitoj terapiji (1,2).

Tijekom pandemije uzrokovane novim korona virusom SARS-CoV-2 dominantna patologija bolesti (COVID-19) vezana je uz respiratorni trakt, i stoga je najveći postotak prijema u JIL vezan uz respiratornu

insuficijenciju. Međutim, rano tijekom pandemije uočena je zahvaćenost brojnih drugih organa i organskih sustava (3,4,5,6). Delirij je česta i ozbiljna komplikacija koja se javlja tijekom liječenja bolesnika sa COVID-19 pneumonijom u JIL-u. Zbog lošijih parametara respiracije češće je potrebna mehanička ventilacija (7). Delirij također dovodi do produžene mehaničke ventilacije, korištenja visokih doza sedativa i neuroleptika, te produženog boravka u JIL-u (7,8). Povećan je i broj slučajnih autoekstubacija i reintubacija, što značajno destabilizira bolesnika (8). Obzirom na od ranije poznatu povezanost delirija sa padom kognitivnih funkcija i demencijom za očekivati je produžena neuropsihijatrijska rehabilitacija nakon otpusta iz JIL-a i bolnice. Dugoročne posljedice još ne znamo, stoga će u narednim godinama biti potreban pojačani neuropsihijatrijski nadzor preživjelih bolesnika (7, 8,9).

Literatura:

1. Park SY, Lee HB. Prevention and management of delirium in critically ill adult patients in the intensive care unit: a review based on the 2018 PADIS guidelines. *Acute Crit Care*. 2019;34(2):117-125.
2. Sprung J, Roberts RO, Weingarten TN, Nunes Cavalcante A, Knopman DS, Petersen RC, Hanson AC, Schroeder DR, Warner DO. Postoperative delirium in elderly patients is associated with subsequent cognitive impairment. *Br J Anaesth*. 2017;119(2):316-323.
3. Wang Y, Lu X, Li Y, Chen H, Chen T, Su N, Huang F, Zhou J, Zhang B, Yan F, Wang J. Clinical Course and Outcomes of 344 Intensive Care Patients with COVID-19. *Am J Respir Crit Care Med*. 2020;201(11):1430-1434.
4. Xie J, Wu W, Li S, Hu Y, Hu M, Li J, Yang Y, Huang T, Zheng K, Wang Y, Kang H, Huang Y, Jiang L, Zhang W, Zhong M, Sang L, Zheng X, Pan C, Zheng R, Li X, Tong Z, Qiu H, Du B. Clinical characteristics and outcomes of critically ill patients with novel coronavirus infectious disease (COVID-19) in China: a retrospective multicenter study. *Intensive Care Med*. 2020;46(10):1863-1872.
5. Xu J, Yang X, Yang L, Zou X, Wang Y, Wu Y, Zhou T, Yuan Y, Qi H, Fu S, Liu H, Xia J, Xu Z, Yu Y, Li R, Ouyang Y, Wang R, Ren L, Hu Y, Xu D, Zhao X, Yuan S, Zhang D, Shang Y. Clinical course and predictors of 60-day mortality in 239 critically ill patients with COVID-19: a multicenter retrospective study from Wuhan, China. *Crit Care*. 2020;24(1):394.
6. Yang X, Yu Y, Xu J, Shu H, Xia J, Liu H, Wu Y, Zhang L, Yu Z, Fang M, Yu T, Wang Y, Pan S, Zou X, Yuan S, Shang Y. Clinical course and outcomes of critically ill patients with SARS-CoV-2 pneumonia in Wuhan, China: a single-centred, retrospective, observational study. *Lancet Respir Med*. 2020;8(5):475-481.
7. Khan SH, Lindroth H, Perkins AJ, Jamil Y, Wang S, Roberts S, Farber M, Rahman O, Gao S, Marcantonio ER, Boustani M, Machado R, Khan BA. Delirium Incidence, Duration, and Severity in Critically Ill Patients With Coronavirus Disease 2019. *Crit Care Explor*. 2020;2(12):e02907.
8. Helms J, Kremer S, Merdji H, Schenck M, Severac F, Clere-Jehl R, Studer A, Radosavljevic M, Kummerlen C, Monnier A, Boulay C, Fafi-Kremer S, Castelain V, Ohana M, Anheim M, Schneider F, Meziani F, Helms J, Kremer S, Merdji H, Schenck M, Severac F, Clere-Jehl R, Studer A, Radosavljevic M, Kummerlen C, Monnier A, Boulay C, Fafi-Kremer S, Castelain V, Ohana M, Anheim M, Schneider F, Meziani F. Delirium and encephalopathy in severe COVID-19: a cohort analysis of ICU patients. *Crit Care*. 2020;24(1):491.
9. Emmerton D, Abdelhafiz A. Delirium in older people with COVID-19: Clinical scenario and literature review. *SN Compr Clin Med*. 2020;29:1-8.

Sandra Uzun

Delirij u jedinici intenzivnog liječenja vezan uz zbrinjavanje bolesnika s teškom kliničkom slikom COVID-19

Što je A-box?

A-box predstavlja trening za osnaživanje kognitivnih funkcija osoba u ranoj i srednjoj fazi Alzheimerove bolesti. Sastoji se od interaktivnih priča u koje su ugrađene vježbe različitih kognitivnih funkcija.

Što sadrži A-box?

- 5 interaktivnih priča s različitim scenarijima
- dodatni materijali (npr. sat, novčanice, karte)
- list za praćenje i bodovanje
- diploma za svaku seansu treninga

Kako se primjenjuje A-box?

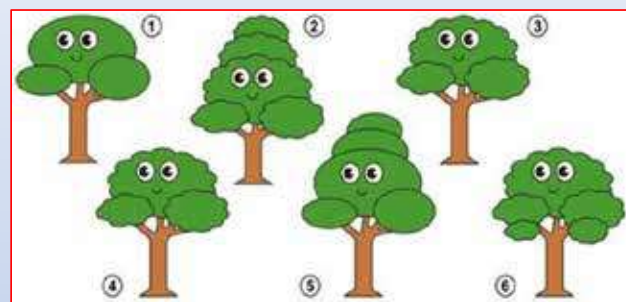
Primjena je individualna. Svaka sesija traje oko **20 minuta**. Primjenjivati ga mogu skrbnici, negovatelji i članovi obitelji osoba oboljelih od Alzheimerove bolesti ili drugih vrsta demencije.

A-BOX: Mala kutija za velike ideje

Andrea Vranić¹, Marina Martinčević¹ i Ninoslav Mimica²

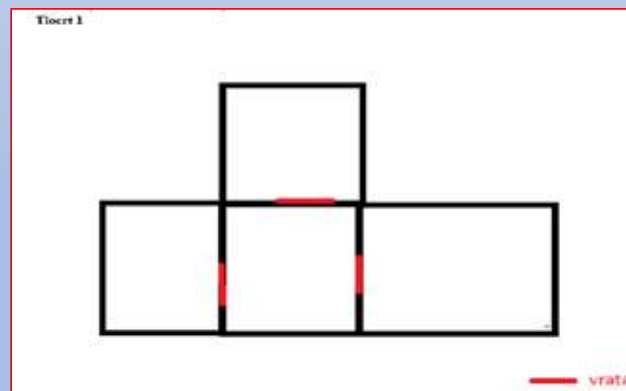
¹ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju

² Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Klinika za psihijatriju Vrapče

1.1. Lista prepoznavanja namirnica:

TJESTENINA	KRUH	SOL
ŠEĆER	MLINCI	RIBA
PILETINA	KRUMPIR	ULJE

Literatura: Julayanont, P., Phillips, N., Chertkow, H., & Nasreddine, Z. S. (2013). *Montreal Cognitive Assessment (MoCA): Concept and clinical review*. In A. J. Larner (Ed.), *Cognitive screening instruments: A practical approach* (p. 111–151). Springer-Verlag Publishing.

Preliminarna validacija

Sudionici

U istraživanju su sudjelovale osobe na bolničkom liječenju sa simptomima Alzheimerove bolesti ($N=9$; 78% žena). Sudionici su u prosjeku imali $M=70$ godina i završeno osmogodišnje obrazovanje.

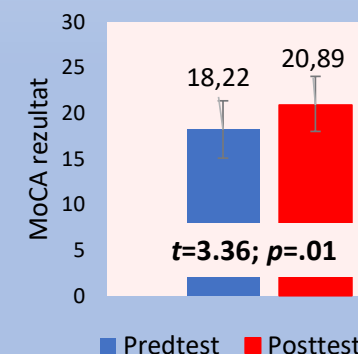
Materijali i postupak

Predtest:
MoCA
(Julayanont i sur., 2013)

5 sesija treninga

Posttest:
MoCA
(Julayanont i sur., 2013)

Rezultati i zaključak

Rezultati sugeriraju značajnu dobit na zadatku općeg kognitivnog funkcioniranja nakon A-box treninga. Nedostatak kontrolne skupine ograničava sigurnije zaključke istraživanja.

Andrea Vranić, Marina Martinčević i Ninoslav Mimica

A-BOX: Mala kutija za velike ideje

INDEKS AUTORA

A

Ahel, Martina 31
Ašadanin, Željka 49

B

Bektić Hodžić, Jasminka 33
Božić, Vesna 26, 35

D

Dajak, Lidija 37
Dajčić, Mira xvii, 13
Dajčić, Tajana 13
Dupor, Josip 35

G

Galić, Romana 10
Gašparić, Irena 17
Gauta, Klara 45

H

Hajduk Račman, Sanja 49
Huić, Tomislav xix, 7, 39

K

Klepac, Nataša 16
Koropatnički, Ines 31
Kovar, Kristina 22
Kozina, Mirjana 27
Kozumplik, Oliver 33, 41, 53
Kušan Jukić, Marija 18

L

Lekić, Diana 25
Lukšić Puljak, Marijana 43

M

Martinčević, Marina 57
Matić, Matea 43
Mijić, Veljko 8
Mimica, Ninoslav 15, 33, 41, 53, 57
Mitrović, Kristina 10

N

Ninić, Andreja 10
Nočajević, Andreja 18

P

Pavičić, Ivana 45
Pavković, Ljerka 26
Pivac, Nela 41, 53
Popović, Jovana 35
Poredoš Lavor, Daša 47
Portolan Pajić, Ivana 9

R

Reljanović, Boris 49
Repovečki, Senka 33
Ribarić, Suzana 51
Ristić, Valentina 35

S

Sakić, Slobodanka 49

T

Turudić Leko, Kristina 47

U

Uzun, Sandra 53, 55
Uzun, Suzana 33, 41, 53

V

Viboh, Dalibor 22
Vladetić, Mirjana 21
Vranić, Andrea 57

Z

Zlobec, Štefanija 14
Zrno, Kristina 35

EdukAI 2020

ZBORNIK SAŽETAKA

Šeste edukativne konferencije o Alzheimerovoj bolesti i
Treće regionalne konferencije o Alzheimerovoj demenciji
Požeško-slavonske županije

Hrvatska udruga za
Alzheimerovu bolest

Vlaška 24/1, 10000 Zagreb
www.alzheimer.hr